

Trump İktidarında Küresel Siyaset ve Türkiye'nin Yol Haritası

Görüş ve Değerlendirmeler

20 Ocak 2025

REFORM
ENSTİTÜSÜ

Yazarlar

Dr. Evren Balta, Barçın Yinanç, Soli Özel, Sinan Ülgen

Katkıda Bulunanlar

Mehmet Ali Çalışkan, Dr. Buğra Gökce

Basım Yeri ve Tarihi

İstanbul, Ocak 2025

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	2
GİRİŞ	3
Trump'ın Dış Politika Yapım Tarzı	4
Trump Döneminin Küresel Gündemleri	4
Türkiye'nin Zorlukları ve Fırsatları	5
TRUMP'IN SEÇİM ZAFERİNİN TEMEL DİNAMİKLERİ VE SİYASAL PROJESİ	7
Neoliberalizmin Sonu mu?	7
Trump'ın Yeniden Seçilmesi	8
Trump'ın Siyasi Projesi	10
Devletin Küçülmesi	11
Aileyi Güçlendirmek ve Kulturkampf	13
Ekonomik Korumacılık ve İklim	14
İdarenin Merkezileşmesi ve Demokrasi	15
TRUMP İKTİDARI DÜNYADA NEYİ DEĞİŞTİRECEK?	17
Trump'ın Dış Politika Yapım Tarzının Ana Unsurları	17
Stratejik Öngörülemezlik (Unpredictability)	17
İkili İlişkiler ve Lider Diplomasisi (Bilateralism and Leadership Diplomacy)	18
Alvercilik (Transactionalism)	19
Güç ve Caydırıcılık	21
Trump Dönemi Dış Politikasının Ana Gündemleri	22
Küresel Ticarete Korumacılık	22
Trump, Çin ve Stratejik Rakiplik	24
<u>Teknolojik Soğuk Savaş</u>	24
<u>Askeri Kaynakların Asya-Pasifik'e Kaydırılması ve Çin'i Çevreleme Stratejisi</u>	25
<u>Amerikan Kamuoyunun Çin Algısı ve İç Politik Etkiler</u>	25
NATO, Avrupa Güvenliği ve Ukrayna Sorunu	26
<u>Trump ve NATO'ya Bakışı: "Modası Geçmiş" Bir İttifak</u>	26
<u>Transaksiyonel NATO: 5. Madde ve Trump'ın Tartışmalı Yaklaşımı</u>	26
<u>Ukrayna Savaşı ve ABD'nin Değişen Rolü</u>	27
Trump Dönemi Orta Doğu Politikası ve Yeni Dönemde Beklentiler	28
<u>Gazze Savaşı</u>	29

Üç Model: Küresel Ekonomik Stratejiler ve Dış Politika Yaklaşımları	30
Türkiye ve Orta Güçlerin Zorlukları ve Fırsatları	31
TRUMP, KÜRESEL GÜVENLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ	32
Türkiye Açısından Sonuçları	33
TRUMP, KÜRESEL EKONOMİNİN DÖNÜŞÜMÜ VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ	35
Türkiye Açısından Sonuçlar	36
TRUMP, ORTADOĞU'NUN DÖNÜŞÜMÜ VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ	37
Filistin-İsrail Çatışması	37
Körfez Ülkelerinin Rolü	38
İran ile İlişkiler	39
Irak ile İlişkiler	41
Suriye Politikası	42
Esad Sonrası Suriye: Fırsatlar ve Riskler	44
<i>Esad Sonrası Dönemin Fırsatları</i>	44
<i>Esad Sonrası Dönemin Riskleri</i>	45
<i>Türkiye ve Suriye</i>	46
DEĞERLENDİRME	49

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu rapor, Donald Trump'ın ABD başkanlığındaki ikinci dönemine dair küresel siyasette yaratabileceği değişimleri ve Türkiye'nin bu süreçte karşılaşılabileceği zorluklar ile fırsatları kapsamlı bir şekilde değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. ABD'nin dünya siyasetinde sahip olduğu belirleyici rol, Trump'ın liderlik tarzı ve politikalarının yalnızca kendi ülkesinde değil, küresel düzeyde de geniş kapsamlı etkiler yaratmasına neden olmuştur. Bu bağlamda rapor, Trump döneminde benimsenen dış politika yaklaşımlarını, küresel ekonomi, güvenlik mimarisi ve Orta Doğu politikalarını derinlemesine inceleyerek bu politikaların Türkiye açısından doğuracağı sonuçları analiz etmeyi hedeflemektedir.

Evren Balta'nın koordinatörlüğünü üstlendiği bu çalışma, Barçın Yinanç, Soli Özel ve Sinan Ülgen tarafından kaleme alınmıştır. Raporda ele alınan analizler, Trump yönetiminin dış politikadaki stratejik öngörülemeslik, ikili ilişkiler ve lider diplomasisi, alvercilik ve caydırıcılık gibi temel unsurlarını merkeze alarak şekillendirilmiştir. Bu unsurların küresel siyaseti nasıl dönüştürdüğü ve Türkiye gibi orta büyüklükteki ülkelerin bu dönüşüm karşısında nasıl bir strateji geliştirmesi gerektiği konularında derinlemesine bir değerlendirme sunulmaktadır.

Raporun ele aldığı ana temalar, Trump dönemindeki Amerikan dış politikasının hem bölgesel hem de küresel ölçekte oluşturduğu etkileri anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. "Önce Amerika" doktriniyle öne çıkan bu dönemde, ABD'nin küresel liderlik rolü geleneksel normlardan saparak belirsizlik ve stratejik değişimlere zemin hazırlamıştır. Trump'ın liderlik yaklaşımı, uluslararası sistemde normları ve ittifak ilişkilerini dönüştürürken, Türkiye gibi ülkeler için hem tehditler hem de fırsatlar yaratmaktadır.

Bu rapor, Türkiye'nin uluslararası arenadaki pozisyonunu güçlendirmek, bölgesel krizlere yönelik daha etkin politikalar geliştirmek ve küresel sistemdeki değişimlere uyum sağlamak amacıyla politika yapıcılar, akademisyenler ve strateji uzmanları için rehber niteliği taşımaktadır. Özellikle Trump döneminde ortaya çıkan küresel öngörülemeslik ve değişim atmosferi, Türkiye'nin dış politika stratejilerini yeniden gözden geçirmesini ve yeni yaklaşımlar geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. Raporda, bu bağlamda Türkiye'nin karşılaşılabileceği fırsat ve tehditler kapsamlı bir şekilde ele alınarak, ulusal çıkarların korunması için alınması gereken tedbirlere yönelik öneriler sunulmaktadır.

Raporun ortaya çıkış amacı, yalnızca geçmişteki olayları analiz etmek değil, aynı zamanda gelecekteki gelişmelere ışık tutmaktır. Trump'ın ikinci döneminin potansiyel etkileri değerlendirilirken, ABD'nin küresel liderlik rolünde yaşanan değişimlerin Türkiye'nin ekonomik, diplomatik ve güvenlik politikalarına etkisi detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu raporun, Türkiye'nin bölgesel ve küresel ölçekte karşılaşılabileceği zorluklara hazırlanması ve fırsatları etkin bir şekilde değerlendirebilmesi için yol gösterici bir kaynak olması dileğiyle.

Mehmet Ali Çalışkan - Dr. Buğra Gökce
İstanbul 2025

GİRİŞ

2024 Amerikan başkanlık seçimleri, Donald Trump'ın genel oyda çoğunluk elde ederek yeniden seçilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu başarı, Trump'ı Amerikan tarihinde seçim kaybettikten sonra ikinci kez başkan seçilen nadir liderlerden biri yapmıştır. Biden yönetiminin ekonomik ve sosyal sorunlarla baş edememesi, Trump'ın muhafazakâr değerler, milliyetçilik ve kültürel kutuplaşma üzerinden seçmen kitlesini genişletmesine zemin hazırlamıştır.

Trump'ın ikinci dönemi, "idari devleti" küçültmek, bürokrasiyi siyasallaştırmak, göçmen karşıtı politikaları sertleştirmek ve korumacılıkla yeniden sanayileşme hedeflerini içermektedir. Ancak bu hedeflerin altında yatan ana tema, yürütmenin güçlendirilmesi ve federal kurumların muhafazakâr bir ideolojik çerçevede dönüştürülmesidir. 2025 Projesi gibi planlar, kuvvetler ayrılığını aşındırarak otoriter bir yönetim biçimine geçişin altyapısını oluşturmaktadır.

Küresel ölçekte, Trump'ın politikaları, radikal sağın yükselişini hızlandırma potansiyeline sahiptir. Özellikle milliyetçilik, uluslararası normlara meydan okuma ve demokrasiye yönelik tehditler gibi başlıklarda Trump yönetimi, halihazırda güçlenen bu hareketlere yeni bir ivme kazandıracaktır.

Donald Trump'ın ABD başkanlığındaki ikinci dönemi, uluslararası ilişkilerde de belirsizlik, sert değişimler ve yeni dengeler anlamına gelmektedir. ABD'nin ulusal çıkarlarına öncelik veren "Önce Amerika" doktrini, küresel siyasette Trump'ın liderliğiyle şekillenen yeni bir dönemin ipuçlarını verirken, Türkiye gibi orta büyüklükteki güçler açısından hem fırsatlar hem de riskler barındırmaktadır.

Trump'ın Dış Politika Yapım Tarzı

Trump'ın dış politikası dört temel prensibe dayanmaktadır:

1. Stratejik Belirsizlik (Unpredictability)

- Trump, tahmin edilemezliği bir strateji olarak benimseyerek rakiplerini ve müttefiklerini sürekli belirsizlik içinde bırakmayı hedeflemektedir. Kuzey Kore lideri Kim Jong-un ile yaptığı hem tehditkâr hem diplomatik hamleler, bu yaklaşımın somut bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.
- İran'a yönelik ani tehditler ve ardından müzakere açıklamaları, bu politika-nın karakteristik diğer örnekleri olmaktadır.
- İkinci döneminde bu belirsizlik politikasının, Çin'le olan ekonomik ve stratejik mücadelede, NATO'daki transaksiyonel ilişkilerde ve Orta Doğu'daki müttefiklerle iş birliğinde süreceği varsayılmaktadır. Bu durum, uluslararası sistemi daha öngörülemez ve çalkantılı bir hale getirebilecektir.

2. İkili İlişkiler ve Lider Diplomasisi (Bilateralism and Leadership Diplomacy)

- Trump, çok taraflı anlaşmalar yerine ikili ilişkileri tercih etmektedir. Bu doğrultuda Paris İklim Anlaşması, İran Nükleer Anlaşması gibi çok taraflı anlaşmalardan çekilmekte ve Dünya Ticaret Örgütü, UNESCO, Dünya Sağlık Örgütü gibi kuruluşlara yönelik eleştirilerde bulunmaktadır. Bu eğilimin devam edeceği belirtilmektedir.
- Lider diplomasisini kişisel ilişkiler yoluyla şekillendiren Trump liderlerle doğrudan temas kurmayı tercih etmektedir. Bu yaklaşım, diplomatik formalitelerden uzak esneklik sağlasa da uzun vadede kurumsal işbirliğini tehlikeye atmaktadır.

3. Alvercilik (Transactionalism)

- Trump, uluslararası ilişkileri bir iş anlaşması gibi görmektedir. ABD'nin müttefiklerine sağladığı güvenlik garantilerini, doğrudan ekonomik kazançlarla ilişkilendirilmektedir. Aynı zamanda NATO üyelerinin yeterli bütçe katkısı sağlamadığını savunarak; Güney Kore ve Japonya gibi müttefiklerden askeri üslerin maliyetini paylaşmalarını talep etmiştir. Aynı yaklaşım Suudi Arabistan gibi Körfez ülkelerine yönelik silah satışlarında da görülmüştür.

4. Güç ve Caydırıcılık

- ABD'nin askeri gücünü ve ekonomik yaptırımlarını caydırıcılık unsurları olarak kullanan Trump, Asya-Pasifik bölgesine stratejik bir kayma gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda Suriye, Afganistan ve Irak gibi bölgelerde askeri varlığı azaltmakta Çin'e karşı Hint-Pasifik'teki caydırıcılık politikasını da güçlendirmektedir.

Trump Döneminin Küresel Gündemleri

Trump'ın ikinci döneminde, dış politikada şu başlıca gündemlerin öne çıkması beklenmektedir:

1. Küresel Ticarete Korumacılık

- Trump, ABD ekonomisinin yerli üretimini korumayı ve Çin gibi rakip ekonomilere karşı ticaret savaşlarını sürdürmeyi hedeflemektedir. Çin'den ithalatı sınırlandırmak ve Amerikan şirketlerini Çin dışına taşımak için yeni teşvik mekanizmaları planlanmaktadır.
- Avrupa Birliği ile olan ticari ilişkilerde Trump, gümrük tarifelerini artırarak daha adil ticaret koşulları talep etmektedir. Almanya ve Fransa gibi ülkelerle bu konuda yeni müzakereler yapılması planlanmaktadır.

2. Çin ve Stratejik Rakiplik

- Çin, Trump tarafından ABD'nin temel stratejik rakibi olarak görülmektedir. Teknolojik üstünlük yarışında Huawei, TikTok gibi şirketlere yaptırımlar ve 5G gibi kritik teknolojilerde bağımsızlık önlemleri uygulanmıştır. Bu politikaların ikinci dönemde de devam edeceği bilinmektedir.
- Askeri kaynakların Güneydoğu Asya'ya kaydırılması ve Tayvan'a destek verilmesi, Çin'i çevreleme stratejisinin bir parçasıdır.

3. NATO ve Avrupa Güvenliği

- Trump, NATO'nun ABD için bir yük olduğunu savunarak Avrupa ülkelerinin savunma harcamalarını artırmalarını talep etmektedir. Bu yaklaşımın, NATO'nun dayanışma ilkelerini zayıflatması mümkündür.
- Ukrayna konusunda ABD'nin desteğini azaltma sinyalleri, Avrupa'nın kendi savunma mekanizmalarını geliştirme çabalarını hızlandırabilecektir.

4. Orta Doğu Politikası

- Trump'ın İsrail yanlısı politikaları ve İbrahim Anlaşmaları, bölgedeki güç dengesini değiştirmiştir. Yeni dönemde İsrail ve Suudi Arabistan arasındaki normalleşme çabalarının artırılması beklenmektedir.
- İran'a yönelik "maksimum baskı" stratejisi sürdürülmekle birlikte, daha sert müzakere şartlarıyla yeni bir anlaşma aranması da mümkündür.

Türkiye'nin Zorlukları ve Fırsatları

Trump döneminde Türkiye'yi etkileyebilecek başlıca konular şunlardır:

1. NATO ve Avrupa İlişkileri

- NATO'nun zayıflaması ve ABD'nin Avrupa güvenliğindeki rolünün azalmasının, Türkiye'nin Batı ile olan kurumsal bağlarını etkileyeceğini söylemek mümkündür. Türkiye'nin AB ile savunma ve güvenlik alanında iş birliği geliştirmesi bu dönemde kritik hale gelmektedir.
- Türkiye'nin S-400 Krizi gibi sorunları çözerek ABD ile ilişkilerdeki gerilimleri azaltması, CAATSA yaptırımlarının kaldırılması ve F-35 programına dönüş gibi fırsatlar yaratabilir.

2. Çin ve Küresel Ekonomik Dönüşüm

- Çin'den uzaklaşan Batılı şirketler için Türkiye, yeni bir üretim ve yatırım merkezi olma potansiyeline sahiptir. Ancak bunun gerçekleşmesi, Türkiye'nin yatırım ortamını iyileştirmesi ve Batı ile kurumsal ilişkilerini güçlendirmesiyle mümkündür.

3. Orta Doğu Politikaları

- Türkiye'nin ABD ile en büyük anlaşmazlık noktalarından biri, Suriye'de PYD/YPG'ye verilen destek olmaya devam edecektir. Trump, bu konuda Türkiye ile müzakerelere açık gibi görünse de ekibindeki isimlerin bu desteği sürdürme eğiliminde olduğu unutulmamalıdır.
- Gazze ve Filistin politikalarının, Türkiye-ABD ilişkilerinde yeni gerilim alanları yaratacağını söylemek mümkündür. Ancak Türkiye'nin Filistin konusundaki rolü, arka kapı diplomasisi için bir fırsat da sunabilecektir.

4. İran ve Bölgesel Dengeler

- Trump'ın İran'a yönelik baskı politikasının, Türkiye'nin İran ile ekonomik ilişkilerini zorlaştırabileceğini; ancak aynı zamanda Türkiye, Washington-Tahran diyalogunda kolaylaştırıcı bir rol oynayarak diplomatik kazanımlar elde edebileceğini söylemek mümkündür.

5. Ukrayna ve Rusya İlişkileri

- Trump'ın Ukrayna politikasındaki belirsizlik, Türkiye'nin hem NATO hem de Rusya ile ilişkilerinde yeni denge arayışlarına ihtiyaç duymasına neden olacaktır. Türkiye'nin Ukrayna krizinde arabuluculuk rolü üstlenmesinin ise, ABD ile ilişkilerinde olumlu bir gündem yaratabileceğini belirtmek mümkündür.

Trump'ın ikinci başkanlık dönemi, uluslararası sistemde stratejik belirsizlik ve değişimlerin öne çıktığı bir dönem olacaktır. Türkiye'nin bu süreçte çıkarlarını koruyabilmesi için:

1. Batı ile ilişkilerinde daha güçlü bir kurumsal zemin oluşturması,
2. Çin'den uzaklaşan Batı ekonomileri için cazip bir yatırım ortamı sunması,
3. Orta Doğu'da diplomatik inisiyatif alarak bölgesel barış çabalarına katkı sağlaması gerekmektedir.

Yeni dönemin yönetimi, Türkiye'nin hem bölgesel hem de küresel arenadaki rolü açısından kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, ekonomik reformlar ve stratejik iş birlikleri, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını koruması için belirleyici olacaktır.

TRUMP'IN SEÇİM ZAFERİNİN TEMEL DİNAMİKLERİ VE SİYASAL PROJESİ

Araştırmanın bu başlığı Soli Özel tarafından kaleme alınmıştır.

Son ana kadar tüm anketlerin başa baş geçeceğini öngördüğü ve kazananın başkanlığı kıl payı farkla elde etmesinin beklendiği Amerikan başkanlık seçimleri eski Başkan Donald Trump'ın sadece ikinci seçmenler meclisinde (electoral college) değil genel oyda da oy çokluğunu elde etmesiyle sonuçlanmıştır. Böylece Trump Amerikan tarihinde seçim kaybettikten sonra ikinci kez seçilmeyi başaran ikinci siyasetçi olmuştur. 1892'de ikinci kez seçilen Grover Cleveland ile Trump arasındaki bir diğer benzerlik her ikisinin de ABD'de yerleşik 'siyasi düzen'in ya da siyasal hizalanmanın krize girdiği ve bir yenisinin inşasının gerektiği sırada iktidara gelmeleridir.

Neoliberalizmin Sonu mu?

Trump'ın seçilmesine tarihsel perspektiften bakan yorumcuların önemli bir bölümü 2024 seçimlerini ve bu seçimlerde ortaya çıkan seçmen dağılımı tablosunu sıradan bir seçim sonucunun ötesinde, 1980'lerden beri süren ve neoliberal diye adlandırılan 'siyasi düzen'in hükmünü yitirmesi diye yorumlamışlardır. Bu yaklaşıma göre Amerikan siyasetinde serbest ticaret, sınırsız piyasacı küreselleşme anlayışı, göçmenlere yönelik müsamaha, uluslararası alanda müdahalecilik, derin gelir eşitsizlikleri ve sosyal-kültürel konularda liberal yaklaşımla tanımlanan, eğitilmiş profesyonel kadroların etkisinin belirleyici olduğu ve karar verici konumda bulunduğu bir düzene geri dönülmesi mümkün olmayacaktır. Bir bakıma neoliberal küreselleşmenin teknokratik karar almayı (policy-making) ön plana çıkararak siyasetin alanını daralttığı dönem kapanmaktadır.¹

Geçmişte kalan ancak bazı izleri, tıpkı 1930'ların Yeni Mutabakat (New Deal) düzeninin kurum ve uygulamaları gibi, varlıklarını sürdürecektir. Bu dönemden sonra ne geleceği ise Trump Dönemi ve sonrasında Amerikan siyasetinin dinamiklerine bağlı olacaktır. Biden yönetimi, "neoliberal düzenin" krizine karşı yarı restorasyon yarı yeni bir düzen kurma hedefiyle iktidara gelmiştir.² Ancak başa çıkamadığı enflasyon sorunu kadar arkasında güçlü, dinamik bir siyasi hareket olmadığı için başarısız olmuştur. Trump'ın seçim zaferi Amerikan tarihinde güçlü kökleri olan muhafazakâr, dinci ve liberalizm karşıtı akımların siyaseten güçlenmesi kadar, neoliberal dönemin yarattığı sosyoekonomik sorunlar ve kültürel yabancılaşma nedeniyle yerleşik seçkinlere yönelik derin bir öfke patlamasının da sonucu sayılmalıdır.

¹ Burns, J. (2024) 'How Inflation Ended Neoliberalism—and Re-Elected Trump', The Wall Street Journal, 18 Kasım. <https://www.wsj.com/opinion/how-inflation-ended-neoliberalism-history-policy-economics-politics-elections-79a053a4>;

Connolly, W.E. (2023) 'Trumpism and the Dialectic of Neoliberal Reason', Perspectives on Politics, 21(3), ss. 345-362.

² The New Yorker (2024) 'Joe Biden's Economic Plan Is Investing Trillions of Dollars in America...', The New Yorker, 4 Kasım. <https://www.newyorker.com/magazine/2024/11/04/bidenomics-is-starting-to-transform-america-why-has-no-one-noticed>

Elbette bir yeni hegemonyanın inşası, kalıcı sınıfsal koalisyonların kurulması kolay değildir. Bir siyasi düzen, siyasi yaşamın temel fikirlerini şekillendirme yeteneğine sahip olmak zorundadır. Bunu yaparken yalnızca bir siyasi partinin en ateşli destekçilerine değil, siyasi yelpazenin farklı yerlerinde bulunan insanlara da hitap edebilmelidir. Teknoloji devriminin etkisinde ve yapay zekâ çağının eşiğindeki bir dünyada ne Yeni Mutabakat (New Deal)'ın devletin denetlediği bir ekonomi söyleminin ne de piyasa köktencisi bir iktisat anlayışının böyle bir etkisi kalmıştır. ABD'de ve başka demokratik ülkelerde yaşanan krizin ve siyasi düzensizlikle belirsizliğin temelinde yatan gerçeklik budur. Seçmen kitlesinin değişik unsurlarının birbirine zıt çıkarılara sahip olduğu Trump yönetiminin uygulayacağı politikaların yeni bir 'siyasi düzen' oluşumuna yol açıp açmayacağı ise henüz bilinmemektedir.

Trump'ın Yeniden Seçilmesi

Donald Trump'ın Amerikan siyasal sistemine bir meteor gibi düşmesi 1980'lerde başlayan, 1990'larda ve 2000'li yıllarda ivme kazanan piyasacı ekonomi politikalarının ve küreselleşmenin, teknolojinin işgücünü ikame etmesiyle de birleşerek ortaya çıkardığı tabloyla doğrudan bağlantılıdır. Bu gelişmelerin özellikle beyaz, az eğitilmiş, kırsal kesimden ve mavi yakalı Amerikalıların hayat koşullarında yarattığı ağır hasar, yönetici seçkinlere güvenin kaybolmasına neden olmuştur. Neoliberal ekonomi kadar kültürel açıdan giderek daha dayatmacı bir hale gelen liberal yaklaşıma ve değerlere karşı da şiddeti giderek artan bir tepki yaratmıştır. Trump'ın siyasi özgüllüğünün köpürmekte olan isyanı sezmesi, bunu ciddiye alması ve sözcülüğüne soyunduğunda bunu siyasi güce çevirecek tavır ve dili keşfetmesi olduğunu söylemek mümkündür.

Ekonomik olarak ezilen ya da zemin kaybeden, kültürel olarak Amerika'ya 1960'lardan beri egemen olan ve giderek özellikle cinsiyet, kimlik ve kültür konularında radikalleşen liberal anlayışa tepkili, ağırlıklı olarak orta yaş üzeri beyazlardan oluşan bir kitle, sonuçta kendileriyle hemen hiç ortak paydası olmayan bir şahsiyet tarafından temsil edilir hale gelmiştir. "Trumpizm" özünde tabandan gelen bir başkaldırı hareketi olmakla birlikte, Donald Trump'ın şahsiyetiyle de özdeşleşerek bugünkü yapısını bulmuştur. Trump'ın yerleşik seçkinlere yönelik küstah, saldırgan, müdanasız söylemi ve davranışları tabandaki hıncı yansıttığı ölçüde gücünü de artırmıştır.³ Kendi sözleriyle, Trump'ın hedefi ve kendisini koşulsuz destekleyen ve bir toplumsal hareketi taşıyan kitleye verdiği mesaj şuydu:⁴

³ Norris, P. ve Inglehart, R. (2019) Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism. Cambridge: Cambridge University Press

⁴ Akşam (2024) 'Donald Trump: Sus payı davasını lehine çevirme peşinde, derin devleti yıkacağız', Akşam Gazetesi. Mevcut: <https://www.aksam.com.tr/trend/donald-trump-sus-payi-davasini-lehine-cevirme-pesinde-derin-devleti-yikacagiz/haber-1479255> (Erişim Tarihi: 16 Ocak 2025)

“Bu nihai savaş. Siz benim yanımda oldukça, derin devleti yıkacağız. Yönetimlerimizden savaş çığırkanlarını kovacağız, küreselcileri ve komünistleri defedeceğiz, bizden nefret eden hasta siyaset sınıfını sileceğiz, sahte haber medyasını bozguna uğratacağız ve Amerika’yı bu hainlerden sonsuza dek kurtaracağız.”

Trump 2016’da başkan adayı olmayı başardığında Cumhuriyetçi partinin oligarşik yapısını da sarsmıştır. 2020 seçimlerini kaybetmesine, darbeye teşebbüs etmesine rağmen taban üzerindeki etkisi sayesinde partideki hakimiyetini korumayı başarmıştır.⁵ 2024 yılına gelindiğinde Trump cumhuriyetçi partiyi kendisine tamamen biat eden bir siyasal mekanizma haline getirmiştir. Bundan daha önemlisi kendisini destekleyen seçmen tabanını genişletme becerisini göstermiştir. Daha önce Cumhuriyetçilere oy vermeyen, Demokrat Parti’nin en sağlam seçmen kitesini oluşturduğu düşünülen azınlıklardan, özellikle de erkeklerinden aldığı oylar 2024’te kendisine verilen oyların %20’sini oluşturmaktadır.⁶

Trump 2016’da başkan seçildiğinde kadrosuz ve plansızdı. Buna rağmen on yıllardır iktidara hazırlanmakta olan muhafazakâr çevrelerin desteğini almayı başarmıştır. Bu çevrelerin hazırladığı listeler sayesinde yargıda ideolojik atamalar yapmış ve yüksek mahkemeye köktenci Hristiyanların görüşleri doğrultusunda eğilimlere sahip üç yargıcı atama şansını elde etmiştir. Bu şekilde, kiliseye gitme oranlarının hızla düştüğü ABD’de dinci siyasal akım kendi sayılarının çok ötesine giden bir siyasal etki elde etmiştir. Trump ilk döneminde, iktidarını sağlamlaştırmak için kampanya sırasında verdiği popülist ekonomi politikası sözlerinden dönerek genelde büyük sermayeye yarayan bir vergi politikası uygulamıştır. Kendisine oy veren kitle için önem taşıyan Obama döneminde çıkarılmış olan sağlık sigortası kanununu değiştirmeye çalışmıştır. Fazla gizlemeye gerek duymadığı ırkçı bir dil kullanarak da ırkçı beyaz kitlenin koşulsuz desteğini diri tutabilmiştir. Ancak, kültür savaşlarının önemli bir boyutunu oluşturan “tehdit altındaki erillik” korkusu üzerinden giderek daha geniş bir siyah ve hispanik erkek tabanına hitap etmiş ve 2024 seçimlerinde onlardan aldığı desteği yükseltmeyi de başarmıştır. Çalışan kesimin yükselen ücretlere rağmen, hayat pahalılığı, yüksek kiralara, ev sahibi olmanın zorlaşması ve hepsinden önemlisi milli gelirden aldığı payın Biden döneminde birinci Trump dönemine göre daha düşük olması gibi nedenlerle Trump’ı desteklediği anlaşılmaktadır. Geliri 100.000 doların altında olanların yarısı, 50.000 doların altında olanların da çoğunluğu Trump’a oy vermişlerdir.

2024 seçimlerine hazırlanırken Trump ilk döneminden farklı olarak özellikle iş dünyasından çok daha fazla parasal destek almıştır. Kaybettiği 2020 seçimlerinde iş dünyasından kampanyası için aldığı destek 358 milyon dolarken 2024

⁵ Espinoza, M. (2022) The Trump Administration. Routledge, Londra

⁶ The Atlantic (2024) 'Taxonomy of the Trump Bro', The Atlantic. <https://www.theatlantic.com/newsletters/archive/2024/11/taxonomy-of-the-trump-bro/680608/>; New York Magazine (2024) 'Trump's Multiracial Coalition of Men Is Here', New York Magazine. Available at: <https://nymag.com/intelligencer/article/trump-appears-to-have-won-latino-male-voters-decisively.html>; AP News (2024) 'Young men swung to the right for Trump after a campaign dominated by masculine appeals', Associated Press. Available at: <https://apnews.com/article/ff30e38698a41132cf90345fffabe579>

seçim kampanyasında bu destek 660 milyon dolara çıkmıştır. Özellikle Silikon Vadisindeki büyük teknoloji şirketlerinin önemli bir bölümü, özel olarak da kripto para üreticileri Trump'a büyük destek vermişlerdir. Kripto sektörü Trump'a tek başına neredeyse tüm diğer sermaye gruplarının toplamı kadar parasal katkı yapmıştır. Bunun karşılığında Biden döneminde bu sektörü denetlemek üzere atılan adımlardan vazgeçileceğine ve kripto para şirketlerinin önünün açılacağına şüphe olmadığını söylemek mümkündür.⁷

Başkan yardımcısı J. D. Vance bu sermaye kesiminin temsilcisi olarak iktidara gelirken, dünyanın en zengin kişisi Elon Musk siyasi iktidar içinde federal bürokrasiyi yeniden tanzim etmekten sorumlu bir konuma atanmıştır. Ne var ki, başkan yardımcısı J. D. Vance başta olmak üzere, Trumpist gündemin bazı savunucularının hem yeniden sanayileşmeyi hem de ekonomik zorluklar nedeniyle erozyona uğrayan ailenin kutsallığını güvence altına almak amacıyla daha iyi ücretler ve işçi yanlısı popülist ekonomi politikalarını desteklediklerini de belirtmek gerekmektedir. Bu durumda, hareket içindeki milyarderlerle ekonomik olarak "solcu" popülistler arasında, yüksek ihtimalle birinci grubun üstünlük sağlayacağı bir çatışmanın yaşanması da beklenmelidir.

Trump'ın Siyasi Projesi

Trump yeni dönemde artık ideolojik olarak tutarlı bir siyasal programa ve bunu uygulayacakların listelerini hazırlayacak örgütsel desteğe de sahiptir. Olası bir Trump yönetiminin kadrolarını oluşturacak kişilerin listelerini hazırlayan Heritage Vakfının yayınladığı 2025 Projesi (Project 2025) bu bağlamda önem taşımaktadır.⁸

2025 Projesinin genel perspektifi ve yaklaşımı ikinci Trump yönetiminin felsefesini ve geniş amaçlarını kapsamlı şekilde yansıtmaktadır. İlk Başkanlık döneminden farklı olarak, artık J. D. Vance gibi iyi eğitilmiş, keskin bir zekaya sahip, ideolojik ve genç bir başkan yardımcısı bulunan Trump, "odadaki yetişkinlere" güvenmek zorunda da kalmayacak; kaprislerine ve iradesine boyun eğecek kafa dengi ya da onun sözünden asla çıkmayacak sadık yardımcılarıyla çalışabilecektir. Böylece, Amerikan hegemonyasının gerilediği ve iç kültürel kutuplaşmanın yaşandığı bir dönemde, "muhafazakâr hareketin" uzun zamandır beklenen, yürütme gücüyle Amerikan siyasetine tamamen hâkim olma hayalinin nihayet gerçeğe dönme ihtimali de güçlenecektir. Sosyal ve kültürel özellikleriyle ülkenin bir bütün olarak bu muhafazakârların görüşlerini, inançlarını ya da fanatik dinî eğilimlerini paylaşmadığı gerçeği bu konuda ironiktir.

⁷ Wired (2024) 'The First Bitcoin President? Tracing Trump's Crypto Connections', Wired. Available at: <https://www.wired.com/story/mapping-donald-trump-crypto-connections>; The Verge (2025) 'Tech's shift to Trump: all the companies and execs kissing the ring', The Verge. Available at: <https://www.theverge.com/2025/1/16/24345174/tech-leaders-companies-support-donald-trump-presidency>

⁸ Project 2025 (2024) Mandate for Leadership: The Conservative Promise. The Heritage Foundation. Available at: <https://www.project2025.org/>

2025 Projesi Raporu, kuvvetler ayrılığını pek de önemsemeyen, yürütmeye aşırı yetki veren ve Başkan'ı hesap verme zorunluluğundan kurtaran "üniter yürütme" doktrininden yana olmaktadır. Ayrıca Amerikan yönetiminde görev alan bürokratik personeli derinlemesine siyasallaştırmayı da önermektedir. Bu özellikleriyle, birçok kişinin gözünde Proje'nin önyargıları, felsefesi, siyasi tercihleri ve toplumsal gerçeklere yaklaşımı, Trump yönetiminde ABD'de şekillenebilecek bir otoriter yönetimin ana hatlarını sunmaktadır.

Raporun dört temel hedefi vardır. Bu hedefler şunları içermektedir:

- Ailenin Amerikan yaşamının merkezi olarak yeniden tesis edilmesi ve çocukların korunması.
- İdari devletin ortadan kaldırılması ve Amerikan halkına kendi kendini yönetme yetkisinin geri verilmesi.
- Ulusun egemenliğinin, sınırlarının ve ellerindeki armağanların küresel tehditlere karşı savunulması.
- Anayasanın özgürce yaşamak için tanıdığı ve "Özgürlüğün Nimetleri" olarak adlandırdığı bireysel hakların güvence altına alınması.

Devletin Küçülmesi

İç politikada muhafazakârların uzun süredir gözettiği hedef "idari devleti" (administrative state) ortadan kaldırmaktır. Devlet organları arasında güç dağılımı söz konusu olduğunda, 2025 Projesi açıkça muhafazakârların uzun süredir savunduğu **Üniter Yürütme Teorisini** benimsemektedir. Bu teoriye göre, Başkan yürütme organı üzerinde en yüksek yetkiye sahiptir; özerk ya da kısmi bağımsızlığa sahip şekilde çalışan kurumların varlığına kesinlikle müsamaha gösterilmemelidir.

Yüksek Mahkeme'nin, Başkanların dokunulmazlığına ilişkin yakın zamanda verdiği ve eski Başkan Trump'a ya da görevden ayrıldıktan sonra herhangi bir Başkan'a yönelik cezai kovuşturma tehdidini neredeyse tamamen ortadan kaldıran karar, bu teorinin pratiğe yansımaları olarak değerlendirilmektedir.

Trump'ın, Adalet Bakanlığı'nın bağımsızlığını ortadan kaldırmak ve kurumun kapasitesini, muhaliflerine veya "tehdit" olarak gördüğü herkese karşı bir baskı aracı olarak kullanmak konusunda kararlı olduğu bilinmektedir. Adalet Bakanlığı'na yapılacak müdahalelerin "idari devlet" denilen yapının ortadan kaldırılmasıyla paralel ilerlemesi öngörülmektedir. Gerek ilk atadığı ancak onaylanmasının mümkün olmadığı anlaşılınca çekilmek zorunda kalan Matt Gaetz, gerekse şimdiki Adalet Bakanı adayı Pam Bondi Trump'a tamamen biat edecek şahsiyetler olarak bilinmektedir. Trump'ın Amerikan sisteminde 1970'li yıllardan itibaren çok güçlü bir konuma sahip bakanlığı, kendisine düşman olarak bildiği, ya da kendisine haksızlık yaptığına inandığı kişi ve kurumlarla karşı yürüteceği tasfiye hareketinde kullanması beklenmektedir.

ABD Kamu Hizmetleri'nin kapsamlı bir reform gerektirdiği su götürmez bir gerçektir. Bu yapının artık ülkedeki en parlak zihinleri kendine çekme konusunda başarılı olmadığı ve hantallaştığı açıkça belirtilmektedir. Ancak 2025 Projesi'nin önerdiği hedefler, Kamu Hizmeti Reformunun ötesine geçerek, işten çıkarmayı kolaylaştırmakta ve geniş bir kesimden üst düzey bürokrasiye siyasi ve ideolojik sadakat beklemek suretiyle bu yapının özerkliğini fiilen sona erdirmeyi amaçlamaktadır. Bir sadakat testine dayalı olarak memurların görevden alınmasını mümkün kılan Schedule F'in yeniden uygulanması önerisinin, federal hükümetin işleyişini yeniden şekillendirmenin temel aracı olacağı ve bunun, federal hükümetteki siyasi atamaların sayısını artırarak bürokrasiyi siyasileştireceği bilinmektedir.⁹ Geleneksel olarak yeni bir Başkan, bürokrasideki üst düzey pozisyonlara yaklaşık 4.000 siyasi müttefikini atamaktadır. Trump'ın ilk döneminde bir kararname ile başlattığı ve Biden'ın iptal ettiği Schedule F'in yeniden yürürlüğe girmesi, bürokraside onbinlerce atamanın siyasi ve ideolojik uyum temelinde yapılması anlamına gelmektedir. Bu durumda hâkim ilke, bürokratların Anayasa'yı ya da mevcut yasal düzeni korumak için değil, onları atayan Başkan için çalışmalarını olacağı belirtilmektedir.

Trump'ın seçilmesi için yaklaşık 250 milyon dolar harcayan Elon Musk ve Vivek Ramaswamy'yi yeni kurulan ancak bakanlık statüsü olmayan Bürokrasiyi Etkin Hale Getirme Kurumu (Department of Government Efficiency-DOGE) tam da bu işi yapmak için görevlendirildiği bilinmektedir. Hedefleri ise federal yönetimdeki memurları işten çıkarmak, hoş gitmeyen programların bütçesini kısmak, federal regülasyonları mümkün olduğunca azaltmaktır.¹⁰ Bürokraside 2 trilyon dolarlık tasarruf gerçekleştireceklerini söyleyen Musk'ın daha Trump göreve başlamadan, sevmediği bürokratlara ve denetleyici kurumlara yönelik başlattığı saldırılar önümüzdeki dönemde neler yaşanacağıyla ilgili bir fikir vermektedir.

Bu genel çerçevede içinde, uzun zamandır ulaşmak istediği hedefi "canavarı aç bırak" sloganında en güçlü ifadesini bulan, sosyal devleti çökertmek arzusunadaki Amerikan sağının federal bürokrasiyi daha derinlemesine siyasallaştırmayı başarabileceği düşünülmektedir. Ancak siyasi sadakatin profesyonel yönetici sınıfın becerilerine sahip olmadan ülkeyi yönetmekte başarısız kalabileceği de bilinmektedir. Trump'ın seçilmesiyle birlikte Kongre'nin iki kanadı, Temsilciler Meclisi ve Senato da Cumhuriyetçi çoğunluğun kontrolüne geçtiğinden ve bu durumun ideolojik yüksek mahkeme kompozisyonuyla birleşmesi ile Amerikan demokrasisinin otoriter, bireysel özgürlükleri kısıtlayan, baskıcı bir yola girmesi beklenilebilecek bir sonuçtur. Böyle bir yönelime karşı sergilenen muhalefette en güçlü dayanak ABD'nin federal bir yapıya sahip olması nedeniyle Demokrat muhalefetin kontrolündeki ve Amerikan ekonomisinin aslan payını üreten eyaletlerin ve yerel yönetimlerin politikaları olacaktır.

⁹ FEDweek (2024) 'What is Schedule F and What Does it Mean for Federal Employees When Trump Returns to the White House?', FEDweek <https://www.fedweek.com/federal-managers-daily-report/what-is-schedule-f-and-what-does-it-mean-for-federal-employees-when-trump-returns-to-the-white-house/>

¹⁰ Wired (2024) 'Demystifying the Department of Government Efficiency', Wired. <https://www.wired.com/story/demystifying-doge-elon-musk-vivek-ramaswamy>

Aileyi Güçlendirmek ve Kulturkampf

Trump'ın başkan yardımcısı olarak seçtiği ve Trumpizm'i kendisinden sonra da sürdürecektir siyasi şahsiyet diye değerlendirilen J. D. Vance'in kadın konusundaki duruşu hayli sert ve dışlayıcıdır. Ancak bu tutuma rağmen özellikle beyaz kadınların Trump'a oy vermesine engel teşkil etmediği görülmektedir. Bu konuda da Heritage Raporu, siyasi bir proje olmanın ötesinde, son yıllarda sosyal ve kültürel alanda katedilen mesafeyi geriye çevirmeyi de amaçlamaktadır. Project 2025'in ruhu, kadının toplumdaki yeri ve rolü, aile anlayışı ve tabii ki toplumsal cinsiyet meselelerindeki tutumu, özellikle siyasi doğruculuğun en aşırı ucu kabul edilen ve en çok da cinsiyet konularında saldırgan bir dili benimseyen sosyal ve bilhassa ırkçılıkla ilgili konularda farkındalık (wokeness) ve eleştirel ırk teorisi söz konusu olduğunda bekleneceği gibi düşmanca olmaktadır.¹¹

ABD'deki kültür savaşları (*kulturkampf*) esas olarak bu iki kavram etrafında dönmektedir.¹² Amerika'da "sol" olarak tanımlanan kesimin, bu konularda kültürel uçurumun diğer tarafındakilere karşı takındığı otoriter ve küçümseyici tavır nedeniyle kendini halktan uzaklaştırdığına dair güçlü argümanlar, seçimlerden sonra yapılan anketlerde genelde doğru çıkmıştır. Bu anlamda, Amerikan siyasi ve toplumsal tarihinin tekrar eden bir teması olan "cahil taşralılar" (redneck) ile "soluk benizliler" (pale face) arasındaki husumet yeniden sahneye çıkmaktadır.¹³ Çoğu anket, Trump dönemi siyasetinde, politik tercihleri belirleyen başlıca etkenlerden birisinin eğitim seviyesi olduğunu da göstermektedir.¹⁴

Kürtaj hakları üzerine yaşanan büyük mücadelenin de gösterdiği gibi muhafazakâr tahayyül, ancak kadınların bedenlerini kontrol ederek ilerleyebilmektedir. Bu da kadınların elde ettiği pek çok kazanımı tersine çevirmek için ilk adım sayılabilmektedir. 2025 Projesi'nin temelini oluşturan din ilhamlı muhafazakârlık, aksi yöndeki söylemlerine rağmen, kadınların eşit bireyler ve vatandaşlar olarak hayatın her alanında ilerlemesini reddetmektedir. Onların işgücünde yaygın şekilde yer almasını, 'aile kurumunu zedeleniyor' gerekçesiyle tasvip etmemektedir. Ne var ki 21. Yüzyıl ekonomisinin iş piyasasına kadınların erkeklerden daha kolay uyum sağladıkları ve yeni ekonomik düzen içinde vasıfları nedeniyle yükseldikleri de görülmektedir.

Trump'ın öngörülemezliğinin örneklerinden birisi olarak atamalarındaki tercihlerinden bahsetmek gerekmektedir. Seçim kampanyasının eş yöneticisi Susie Wise'ı Beyaz Evin ilk kadın Özel Kalem Müdürü yaptığı, Bakanlıklara ve önemli müdürlüklere yapılan atamalarda da çok sayıda kadına yer verdiği bilinmektedir. Belki de kendisini destekleyen dinci kesim açısından en şok edici ataması da eşcinsel evlilik yapmış bir erkeği Hazine Bakanlığına ataması olmuştur.

¹¹ The New Yorker (2024) 'The New Pro-Life Playbook', The New Yorker.

<https://www.newyorker.com/magazine/2024/11/18/the-pro-life-movements-new-playbook>

¹² Hochschild, A.R. (2016) Strangers in Their Own Land: Anger and Mourning on the American Right. New York: The New Press

¹³ Frank, T. (2004) What's the Matter with Kansas? How Conservatives Won the Heart of America. New York: Metropolitan Books

¹⁴ CNN (2024) 'Exit poll results 2024'. <https://www.cnn.com/election/2024/exit-polls/national-results/general/president/>

Ekonomik Korumacılık ve İklim

Trump'ın ekonomide korumacılığı öne çıkarması mavi yakalılarının desteğini sağlayan önemli unsurlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyetçi parti içindeki popülist kanat ABD'nin imalat sanayiini korumacılıktan yana bir şekilde yeniden güçlendirmesini savunmaktadır. *'Trump İktidarında Küresel Siyaset ve Türkiye'nin Yol Haritası'* başlıklı bu raporun diğer bölümlerinde ABD'deki korumacılık eğiliminin sonuçları etraflıca işlenmektedir. Ancak iç politika bağlamında değinilebilecek birkaç nokta olmaktadır. ABD artık ağırlıklı olarak bir hizmet ekonomisine yönelmektedir. Bu durumda istihdam konusundaki çözümlere bakarken en başta gelen konu işçilerin yeni ekonominin gerekliliklerine göre eğitilmeleri olmaktadır. Cumhuriyetçilerin buna yönelik tutarlı bir politikalarının olmaması ve okul sisteminin kültür savaşlarının ana alanlarından birisi olması da gerekenin yapılmasını engelleyen bir durum yaratmaktadır.

Mavi yakalılarının Trump'a destek vermelerinde, korumacılığın, liberal kültürün cinsiyet konusundaki söylemine karşı çıkması kadar göçmenler hakkındaki sert tavrının, söyleminin ve uygulamalarının da payı vardır. Korumacılık ve göçmenlerin engellenmesi beyaz ya da siyah/latino azınlıklarda da bir korunma duygusu yaratmaktadır. Korumacılık da göçün engellenmesi de iş güvenliği üzerinden mavi yakalılarının Trump'a yaklaşmasına yol açmaktadır. Ticarete korumacılıkla birlikte ikinci dönem Trump yönetiminin en seri şekilde hareket edeceği konu sınırların korunması, göçün engellenmesi ve ABD içindeki 11 milyon kişi oldukları tahmin edilen yasadışı göçmenin geri gönderilmesi olacaktır. Muhtemelen 11 milyon kişinin geri gönderilmesi mümkün olmayacaktır ancak bu konuda bir şeyler yapıldığını gösteren bir tablo ortaya çıkacağı görülmektedir.

Ne var ki hem Amerikan ekonomisinin hizmet ağırlıklı hale gelmesi hem de yüksek tarifelerin gene mavi yakalıları fiyatlar üzerinden olumsuz etkileyecek olması alt sınıfların beklentilerinin gerçekçilikten uzak kalma ihtimalini artırmaktadır. Cumhuriyetçilerin önemli bir bölümünün hala vergi indiriminden bahsetmeleri daha popülist programlarının Amerikan bütçesini çökertmeden ve borç yükünü yükseltmeden nasıl yapılacağı konusunda da soru işaretleri oluşturmaktadır. Ayrıca katı popülist Vance'in siyasetteki ana sponsorunun Peter Thiel gibi "özgürlük ile demokrasi pek bağdaşmıyor." diyen, teknoloji sektörünün önde gelen bir ismi oluşu da söz verilenle yapılacak arasında bir macası kaçınılmaz kılmaktadır.

Bir kez daha oyların ekonominin ezdiklerinden alınması ama izlenen ekonomi politikalarının sermayenin üzerindeki vergi yükünü daha da azaltmaya yönelik olması ihtimali güçlü olmaktadır. Bunun da bütçe açıklarını, özellikle de savunma harcamaları yükseldiği taktirde, artırması beklenmektedir. Giderleri kıstamak adına toplumun geniş kesimlerince benimsenmiş sosyal güvenlik, yaşlılara yönelik sağlık hizmetleri, Obama döneminin sağlık sigortası gibi programlarda kısıtlamaya gidilmesinin ciddi bir tepki göreceği bilinmektedir.¹⁵

¹⁵ Barron's (2025) 'It's Trump vs. the Budget Hawks. How the GOP Spending Fight Could Spread to Wall Street', Barron's. <https://www.barrons.com/articles/trump-congress-bond-yields-taxes-spending-budget-fc25f806>

İkinci Trump yönetiminde çevre korumasıyla ilgili kurallarda, denetimlerde gerileme yaşanacağı öngörülmektedir. Trump'ın petrol şirketlerinin önünü açacak, çevre düzenlemelerini azaltacak ve bir ihtimalle Amerikan Çevre Koruma Kurumunu (EPA) lağvetmek isteyeceği düşünülmektedir. Dev teknoloji şirketleri üzerindeki anti teknelci baskının azalacağı, Çin'le girilen teknolojik rekabette önde kalınabilmesi için bu şirketlerin ayrıcalıklarına dokunulmayacağı öngörüler arasında yer almaktadır.

İdarenin Merkezileşmesi ve Demokrasi

Federal yargı büyük ölçüde muhafazakâr/Hristiyan milliyetçisi, özgürlüklerden çok düzeni korumaya ve cezaya eğilimli yargıç atamalarıyla daha baskıcı bir atmosferin yaratıcısı haline gelecektir. Medya üzerindeki baskılar artacak, ifade özgürlüğü alanları daralacaktır. Vergi idaresi zayıflatılacak ve partizan şekilde kullanılacaktır.

Trump yönetiminde medya, üniversite, sivil toplum kuruluşları, hatta iş dünyasına yönelik baskılarda artış yaşanacaktır. Medyada düşman belenmiş gazetecilere baskı artacaktır. Seçimden önce Los Angeles Times ve Washington Post gazetelerinin sahiplerinin Trump'ın olası tepkilerinden korkarak gazetelerinin Kamala Harris'e destek yazıları yayınlamalarını engellemeleri, gelecek dönem için kötü bir işaret sayılmalıdır. Buna benzer şekilde Trump üniversitelere de sert uyarılarda bulunmuştur. Cezalandırmak istediği, özellikle seçkin üniversitelerin vergiler yoluyla, akreditasyon kurallarının değiştirilmesiyle baskı altında tutulmaları, ifade özgürlüğünün kısıtlanması için baskı görmeleri söz konusu olmuştur.¹⁶ Çeşitli bakanlıklar üzerinden medeni haklar uygulamalarına, araştırma fonlarına uluslararası öğrencilerin vize işlemlerine müdahale edilmesi ihtimal dahilinde olmaktadır. Gazetecilerin haber kaynaklarını korumalarının zorlaşacağı, muhalif medya kuruluşları üzerinde de maddi ve hukuki baskıların artacağı da öngörülmektedir.¹⁷ Bakanlıklar ve kurumlara yapılan atamalarda ortaya çıkan siyasetçi profilinin hayli otoriter olacağı ihtimali yüksek görünmektedir.

Bunun yanı sıra liberal dönemin önemseydiği ve şirketlerin de benimsediği kısaca DEI diye anılan (*Diversity Equity, Inclusion*) ve kadınlarla azınlıkların istihdamda önünü açmaya yönelik programlarda da gerileme yaşanacaktır. Daha şimdiden vergi idaresinin kendilerine karşı kullanılabileceğinden çekinen veya federal devletten iş alamamaktan korkan pek çok şirketin bu konudaki uygulamalarını durdurmaya çalışmaya başladıkları belirtilmiştir.

¹⁶ AP News (2023) 'Trump wants to change colleges nationwide. GOP-led states offer a preview', Associated Press. <https://apnews.com/article/fe549f21b223ea9aa2a9f443470c593e>

¹⁷ Brookings Institution (2024) 'Project 2025: What a second Trump term could mean for media and technology policies'. Available at: <https://www.brookings.edu/articles/project-2025-what-a-second-trump-term-could-mean-for-media-and-technology-policies/>; Vanity Fair (2025) 'White House Reporters Fear a Return of Fire and Fury', Vanity Fair. <https://www.vanityfair.com/news/story/white-house-reporters-donald-trump>

Trump çeşitli vesilelerle otoriterlik özlemlerini dile getirmiştir. Muhalefeti meşru görmemesi ve kendi istekleri ya da beklentileri dışında bir durum ortaya çıktığında şiddete başvurmaktan çekinmeyecek olması, iç düşmanlara ya da toplumsal hareketlere karşı gerekirse orduyu devreye sokmaktan bahsetmesi ona muhalefet edenlerin sürekli vurguladıkları noktalar olmaktadır. Bu olası gelişmeler ve sağ popülizmin sadece kendisinden olanları milletin parçası olarak görme eğilimi Amerikan demokrasisinin geleceği hakkında kaygı duyulmasının başlıca sebepleri olarak sayılmaktadır. Amerikan kurumlarının ve toplumsal oluşumlarının bu otoriterleşmeye nasıl karşı koyacakları da Trump döneminin başat sorularından birisidir. Bu gündemler, küresel ölçekte radikal sağın yükselişiyle de örtüşmektedir. Özellikle göç, milliyetçilik, demokrasiye yönelik tehditler ve uluslararası normlara meydan okuma gibi başlıklarda radikal sağın mevcut stratejileri ile örtüşmektedir. Trump'ın yeni dönemi bu hareketlerin dünya genelinde daha da kökleşmesine zemin hazırlayabilmektedir.

TRUMP İKTİDARI DÜNYADA NEYİ DEĞİŞTİRECEK?

Araştırmanın bu başlığı Dr. Evren Balta tarafından kaleme alınmıştır.

Dünyanın en büyük küresel gücü olan ABD'nin dış politika öncelikleri ve yapım tarzı bütün küresel sistemi ve onun içinde yer alan devletleri her zaman doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. **Trump döneminde hayata geçirilen stratejik öncelikler ve dış politika yapım tarzı halihazırda pek çok ülkenin dış politika angajmanlarını ve stratejilerini şekillendirmiştir.**¹⁸ Bu açıdan yeni Trump iktidarında sadece Türkiye'yi ilgilendiren doğrudan sorunların/konuların neler olacağını değil ama aynı zamanda ABD'nin küresel siyasetle angajmanının ana hatlarını bilmek önemlidir.

Genel olarak **Trump'ın dış politikası "yarı-izolasyonist" olarak tanımlanabilir.**¹⁹ Bu yaklaşım ABD'nin ulusal çıkarlarına odaklanarak, ABD'nin maliyetli küresel angajmanlardan uzaklaşarak sadece kendisi için stratejik öneme sahip meselelere yoğunlaşmasını savunmaktadır. Bu çerçevede Trump'ın ana kampanya sloganı olan "Make America Great Again/Amerika'yı Yeniden Büyük Güç Yap (MAGA)" iç politika ile dış politika arasında doğrudan bir ilişki kurmakta ve **ABD'yi eski gücüne ve prestijine kavuşturmayı hedefleyen bir politika ve ideoloji setini** temsil etmektedir. Bu politika hem 2017-2021 başkanlık döneminde hem de yeni başkanlık döneminde Trump'ın dış politika hedeflerinin çerçevesini çizmektedir.

Trump'ın Dış Politika Yapım Tarzının Ana Unsurları

Trump'ın dış politikası belirsizlik; ikili ilişkiler(bilateralism) ve liderlik diplomasisi; alvercilik (transactionalism)ve güç üzerine inşa edilmiştir.²⁰

Stratejik Öngörülemezlik (Unpredictability)

Trump'ın dış politikası olmadığı, bu politikanın son derece keyfi ve tutarsız olduğu sıkça iddia edilmiştir. Ancak bu değerlendirme gerçekçi değildir. Zira Donald Trump'ın başkanlığı döneminde ABD dış politikası, öngörülemezliği stratejik bir araç olarak benimseyerek müttefiklerini ve rakiplerini belirsizlik içinde bırakmayı hedeflemiştir.²¹

¹⁸ Bergen, P. (2019) Trump and His Generals: The Cost of Chaos. New York: Penguin Press

¹⁹ Nye, J.S. (2020) Do Morals Matter? Presidents and Foreign Policy from FDR to Trump. New York: Oxford University Press

²⁰ Sinkkonen, V. (2018) 'Contextualizing the "Trump Doctrine": Realism, Transactionalism and the Civilizational Agenda', Finnish Institute of International Affairs. Available at: https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2018/11/analysis10_trump_doctrine3.pdf

²¹ Financial Times (2025) 'The art of dealing with Donald Trump', Financial Times. Available at: <https://www.ft.com/content/81dfaf4b-0f5d-43c4-b64c-a99ca4da7cb4>

Bu stratejik öngörülemezlik, Trump'ın hamlelerinin önceden tahmin edilmesini zorlaştırarak caydırıcılık unsuru olarak işlev görmüştür. Örneğin, Kuzey Kore'ye karşı askeri bir müdahale yapabileceği sinyali verirken bir yandan da Kim Jong-un ile diplomatik temas kurarak müzakere sürecini yürütmesi, bu öngörülemez stratejinin bir örneğidir. Aynı zamanda, İran'a yönelik olarak bir gün savaş tehdidinde bulunurken, diğer gün müzakereye açık olduğunu belirtmesi de benzer bir öngörülemezlik örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Trump, liderliği döneminde diplomatik normları alt üst ederek, müttefikleri ile bile siyasi ve ekonomik restleşmeye girişmiştir. NATO'daki gibi geleneksel müttefiklerini açıkça eleştirmiş ve Avrupa Birliği'ni bir rakip olarak tanımlamaktan çekinmemiştir. Trump'ın bu tutumu, geleneksel Amerikan dış politikasının temelini oluşturan çok taraflı ittifakları sorgulamış ve ABD'nin liderlik rolünü daha az tahmin edilebilir bir zemine taşımıştır. Bu durum, Avrupa ülkelerinin kendi güvenlikleri için ABD dışındaki seçeneklere yönelmelerine ve bağımsız güvenlik politikaları geliştirme çabalarına yol açmıştır.

İkinci bir dönemde de Trump'ın bu öngörülemezliği stratejik bir güç unsuru olarak kullanılmaya devam edecektir. Trump, kendisini kurulu düzene (*establishment*) karşı olan ve geleneksel diplomatik yolları aşan bir lider olarak sunmaya devam etmekte ve bu çerçevede ABD dış politikasını şekillendirmeyi planlamaktadır. Yeniden seçildiği durumda, Çin ile olan ekonomik ve stratejik rekabette ve İran ile olan gerginliklerde benzer şekilde öngörülemezliği kullanarak hem müttefikleri hem de rakipleri karşısında avantaj sağlamayı hedefleyecektir. Bu durum, ABD'nin küresel sahnedeki geleneksel liderlik rolünde ciddi değişimlere ve uluslararası ilişkilerde sürekli bir belirsizlik atmosferine yol açacaktır. Pek çok liderin de benzer bir strateji kullandığı düşünülürse uluslararası ilişkiler oldukça çalkantılı bir seyir izleyecektir.

İkili İlişkiler ve Lider Diplomasisi (Bilateralism and Leadership Diplomacy)

Trump, uluslararası ilişkilerde çok taraflı anlaşmalar yerine ikili anlaşmalara odaklanmıştır. Çok taraflı anlaşmaların ABD'nin stratejik çıkarlarına uymadığını iddia etmiş ve bu nedenle bu tür anlaşmalardan çekilme eğiliminde olmuştur. Bu çerçevede Trump, Paris İklim Anlaşması'ndan ayrılmış ve bu anlaşmanın ABD'nin enerji sektörünü kısıtladığını belirtmiştir. Ayrıca, Rusya'nın Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler (INF) Antlaşması'nı ihlal ettiğini öne sürerek bu antlaşmadan da çekilmiştir. Trump yönetimi ayrıca Dünya Ticaret Örgütü'nü ABD'nin çıkarlarına uygun olmadığı gerekçesiyle sıkça eleştirmiş, BM İnsan Hakları Konseyi'nden ve UNESCO'dan çekilmiş ve COVID-19 salgını sırasında Dünya Sağlık Örgütü'ne ABD katkısını ciddi şekilde kısmıştır. Trump, olası bir yeni iktidarında da bu tarz yaklaşımını sürdürmeyi ve çok taraflı anlaşmalarından kaçınarak ABD'nin çıkarlarına daha doğrudan hizmet eden ikili ilişkiler geliştirmeyi planlamaktadır.

Trump'ın diplomasi tarzının önemli bir parçası, devletler arası meseleleri çözmek için liderlerle doğrudan temas kurması ve bu liderlerle kişisel bağlar geliştirmeyi tercih etmesidir.²² Bu yaklaşım, ABD'nin stratejik çıkarlarını koruma ve güçlendirme amacıyla kullanılmaktadır. Bu strateji, belirli liderlerle güçlü kişisel ilişkiler kurma yoluyla hem sorunları çözmek hem de ABD'nin çıkarlarını korumak için belirli bir esneklik ve doğrudanlık sağlamaktadır. Örneğin, Trump, Kuzey Kore'nin nükleer programını durdurmak amacıyla Kuzey Kore lideri Kim Jong-un ile üç kez yüz yüze bir araya gelmiştir. Bu temaslar, Kuzey Kore'nin nükleer denemeleri konusunda belirli bir duraklama sağlamış olsa da, kalıcı ve sürdürülebilir sonuçlar elde edilememiştir. Trump'ın lider diplomasisi yalnızca yüz yüze zirvelerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda sürekli telefon görüşmeleri ve doğrudan iletişim araçlarıyla desteklenmiştir. Özellikle Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping ve Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan gibi liderlerle sık sık telefon görüşmeleri yapmıştır. Bu görüşmeler, Trump'ın dış politika hedeflerini kişisel diplomasi yoluyla gerçekleştirme arzusu doğrultusunda şekillenmiştir.²³

Trump'ın ikili ilişkilerde lider diplomasisine dayanan bu yaklaşımı, diplomatik ilişkilerin formalitelerinden kaçınarak doğrudan müzakere yoluna gitmesi anlamına gelmektedir. Bu durum, kısa vadede kimi kazanımlar sağlarken, uzun vadede istikrarlı ve kurumsal işbirliğini tehdit edebilmektedir.

Alvercilik (Transactionalism)

Trump'ın dış politikada benimsediği alverci (transactionalist) yaklaşım, uluslararası ilişkileri adeta bir iş anlaşması gibi değerlendirerek her etkileşimin karşılıklı ve ölçülebilir faydaya dayalı olması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Bu yaklaşım, küresel diplomasiin geleneksel normlarından saparak, bir tür ticari müzakere mantığıyla uluslararası ilişkileri yönetme çabasını yansıtmaktadır. Trump, bu politikayla uluslararası arenada ABD'nin çıkarlarını mümkün olduğunca açık ve doğrudan bir şekilde korumayı amaçlamış ve bu doğrultuda müttefikler ve rakip ülkelerle olan ilişkilerinde alışılmadık bir şeffaflıkla pazarlık etme yolunu seçmiştir. Bu yaklaşım, "Önce Amerika" (America First) politikasının temel unsurlarından biri olmakta ve ABD'nin, başka ülkelerin çıkarlarına veya küresel yükümlülüklerle öncelik vermek yerine, doğrudan kendi ulusal çıkarlarına odaklanmasını sağlamaktadır.²⁴

Trump'ın alverci yaklaşımı, özellikle NATO üyeleri, Güney Kore ve Japonya gibi geleneksel müttefiklerle olan ilişkilerinde belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Trump, bu ülkelerle yapılan savunma anlaşmalarını ve askeri işbirliklerini, ABD'nin bir yükümlülüğü olarak değerlendirmek yerine, maliyet ve fayda temelinde yeniden değerlendirmiştir. NATO'nun, üyelerinin taahhüt ettikleri

²² Politico (2024) 'Former national security adviser says Trump can be manipulated with flattery', Politico. Available at: <https://www.politico.com/news/2024/08/25/mcmaster-trump-russia-putin-manipulate-00176287>

²³ Vox (2017) 'Critics say Trump's cellphone diplomacy is dangerous', Vox. Available at: <https://www.vox.com/new-money/2017/5/31/15719424/trump-cell-phone-diplomacy>

²⁴ Zoellick, R. (2017) 'The Limits of Trump's Transactional Foreign Policy', The National Interest. <https://nationalinterest.org/feature/the-limits-trumps-transactional-foreign-policy-18898>

savunma bütçesi payını karşılaması gerektiğini sıkça vurgulamış ve ABD'nin bu ittifakın güvenlik yükünü tek başına üstlendiğini ifade ederek, diğer üyelerden daha fazla maddi katkı talep etmiştir.

Benzer şekilde, Güney Kore ve Japonya'daki Amerikan askeri varlığı da Trump'ın alverci yaklaşımına tabi tutulmuştur. Bu ülkelerde konuşlandırılan ABD askeri birliklerinin varlığı, geleneksel olarak Asya-Pasifik bölgesinde güvenliği sağlamak ve Çin'in genişlemesine karşı bir denge oluşturmak için kritik bir rol oynamıştır. Ancak Trump, bu varlığın yalnızca ABD'nin tek taraflı bir çıkarı olmadığını, aynı zamanda bu ülkelerin de güvenliği için sağlanan bir hizmet olduğunu belirterek, Güney Kore ve Japonya hükümetlerinden bu güvenlik hizmeti için daha fazla mali katkı talep etmiştir.²⁵ Bu talepler, Asya-Pasifik bölgesindeki müttefiklerle olan ilişkilerde gerilimlere yol açmış olsa da Trump, bu baskıyı ABD'nin mali sorumluluklarını dengelemek ve bu müttefiklerin ABD'nin sunduğu koruma karşılığında daha fazla bedel ödemesi gerektiğini göstermek amacıyla kullanmıştır.

Trump'ın alverci yaklaşımı, Ortadoğu politikasında da belirgin olmuştur. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerle olan ilişkilerde, ABD'nin askeri desteği ve güvenlik garantileri, büyük silah satış anlaşmaları ve ekonomik işbirlikleri üzerinden müzakere edilmiştir. Özellikle Suudi Arabistan'a yapılan silah satışları, Trump tarafından ABD ekonomisi için önemli bir kazanç olarak sunulmuş ve bu anlaşmaların binlerce Amerikan işçisinin istihdamını sağladığı vurgulanmıştır.²⁶ Trump, bu silah anlaşmalarını uluslararası insan hakları ihlalleriyle ilgili eleştirilere rağmen savunmuş ve ABD'nin çıkarlarının her şeyden önce geldiğini açıkça belirtmiştir. Yeni dönemde de bu bölgelerde ABD'nin sağladığı güvenlik garantileri doğrudan maddi kazanç ve ticari anlaşmalar üzerine temellendirileceği; örneğin Suudi Arabistan ve BAE ile yapılan petrol üretim kotaları ve yatırım anlaşmaları, ABD'nin askeri varlığına yapılan ödemelerle ilişkilendireceği belirtilmektedir. Ortadoğu'daki güvenlik stratejisinin, ABD'nin bölgedeki ekonomik çıkarlarına en fazla faydayı sağlayacak şekilde yönlendirileceği ve bu süreçte, insan hakları veya demokratik reformlar gibi konular ikincil planda kalacağı da öngörülmektedir.

Alvercilik, Trump'ın aynı zamanda ABD'nin geleneksel "yumuşak güç" unsurlarını da ticari fayda sağlamadığı sürece göz ardı etmesine neden olmuştur. Örneğin, gelişmekte olan ülkelere yapılan dış yardımların veya insani projelerin ABD'ye doğrudan bir kazanç sağlamadığı gerekçesiyle kısıtlanması, bu tür yardımların ABD çıkarları için pazarlık edilebilir birer araç olarak görülmesine neden olmuştur. Trump'ın yeniden başkan seçilmesiyle birlikte dış politikada alverci (transactionalist) yaklaşımın çok daha derinleşeceği beklenmektedir.

²⁵ Foreign Policy (2019) 'Trump asks Japan to hike payments for U.S. troops to \$8 billion', Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2019/11/15/trump-asks-japan-to-hike-payments-for-us-troops-to-8-billion/>

²⁶ The Independent (2017) 'Trump signs \$110bn arms deal with Saudi Arabia', The Independent. <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/donald-trump-latest-saudi-arabia-billions-arms-deal-military-sales-a7746601.html>

Güç ve Caydırıcılık

Trump'ın ilk dönemi Suriye, Irak, Somali ve Afganistan'daki ABD askerlerini geri çekme süreci ile karakterize olsa da ABD'nin küresel askeri varlığı ve yatırımları artmıştır.²⁷ Bu çekilme süreci, ABD'nin bu bölgelerdeki doğrudan angajmanını azaltma amacıyla yapılmıştır; fakat bu durum ABD'nin küresel ölçekteki askeri gücünün zayıflaması anlamına gelmemektedir. Zira Trump'ın bu yaklaşımı, ABD'nin askeri varlıklarını küresel stratejik çıkarları doğrultusunda yeniden yapılandırmaya ve dikkatini Asya-Pasifik gibi stratejik bölgelere kaydırmaya yönelik bir hamle olarak değerlendirilmelidir. Bu yeniden yapılanma, ABD'nin küresel caydırıcılık kapasitesini artırmak ve gerektiğinde güç kullanarak çıkarlarını savunmak için daha verimli ve etkili bir duruş sergilemesini amaçlamıştır.

Trump'ın ikinci döneminde ABD'nin askeri kaynaklarını, uzun vadeli faydası olmayan yerlerden (örneğin Orta Doğu'daki belirli çatışma bölgeleri) çekip daha anlamlı stratejik bölgelerde yoğunlaştırma hedefi ve Çin'e karşı uygulanacak olan çevreleme politikası (containment policy) daha da belirgin hale geleceği bilinmektedir.²⁸ Trump, ABD'nin Güney Çin Denizi'ndeki askeri varlığını artırarak Çin'in bölgedeki askeri genişlemesini sınırlamayı ve Hint-Pasifik bölgesinde stratejik müttefiklerle daha sıkı askeri işbirlikleri geliştirmeyi hedefleyecektir. Avustralya, Japonya ve Güney Kore gibi müttefik ülkelerle yapılan askeri tatbikatların ve iş birliklerinin artırılması, ABD'nin bu bölgede güçlü bir duruş sergilemesini sağlayacaktır.

Trump, ikinci döneminde askeri gücü yalnızca askeri varlık olarak değil, ekonomik gücü de bu stratejiyle birleştirerek kullanmayı planlamaktadır. Ekonomik yaptırımların ve ticaret kısıtlamalarının, askeri güçle birlikte "ekonomik caydırıcılık" aracı olarak kullanılması hedeflenmektedir. Çin, Rusya ve İran gibi ülkelerle ilişkilerde ekonomik baskı unsurları, askeri caydırıcılığı destekleyici bir enstrüman olarak kullanılacağı belirtilmektedir. Ancak ABD sermayesi ile Trump arasında ilişkilerin derinleşmesi bu politikalarda yumuşama beklentilerini de arttırmıştır.²⁹

²⁷ US News (2021) 'Trump administration confirms troop withdrawals from Iraq and Afghanistan', US News <https://www.usnews.com/news/national-news/articles/2021-01-15/trump-administration-confirms-withdrawals-from-iraq-afghanistan-days-before-inauguration>

²⁸ Reuters (2025) 'Trump upended trade once, aims to do so again with new tariffs', Reuters. https://www.reuters.com/markets/us/trump-upended-trade-once-aims-do-so-again-with-new-tariffs-2025-01-16/?utm_source=chatgpt.com

²⁹ The Atlantic (2025) 'No More Mr. Tough Guy on China', The Atlantic. https://www.theatlantic.com/international/archive/2025/01/trump-musk-soft-china/681313/?utm_source=chatgpt.com

Trump Dönemi Dış Politikasının Ana Gündemleri

Küresel Ticarete Korumacılık

Trump'ın ilk dönemi, Trump'ın ideolojik öncelikleri ve COVID-19 salgınının etkileri nedeniyle küresel ticarete korumacılığın arttığı bir dönem olmuştur.³⁰ Trump, 2016 seçim kampanyasından itibaren serbest ticaret anlaşmalarının ABD ekonomisine zarar verdiğini, Amerikan işgücünü ve sanayisini olumsuz etkilediğini savunarak, "Önce Amerika" (America First) sloganı doğrultusunda küresel ticaretin kurallarını yeniden yazmayı hedeflemiştir. COVID-19 salgını, bu korumacı politikaları daha da güçlendirmiş ve ABD'nin küresel tedarik zincirlerine olan bağımlılığını sorgulamasına yol açmıştır. Pandemi sırasında tıbbi malzemeler, ilaçlar ve diğer kritik ürünlerde yaşanan kıtlık, Trump'ın yerli üretimin ve ekonomik bağımsızlığın önemine vurgu yapmasına zemin hazırlamış ve bu doğrultuda ticaret politikalarını daha da sertleştirilmesine neden olmuştur.

Trump'ın ticarete korumacı yaklaşımı, Amerikan işgücünü ve yerli sanayiye koruma çabaları doğrultusunda tarifelerin artırılması ve ticaret bariyerlerinin uygulanması şeklinde kendini göstermiştir. Çin'e karşı başlatılan ticaret savaşları, Trump yönetiminin korumacı politikalarının en belirgin örneklerinden biridir. Çin'den ithal edilen binlerce ürüne uygulanan gümrük tarifeleri, ABD'nin küresel pazardaki ticaret dengesizliğini gidermeyi ve Çin'e olan ekonomik bağımlılığını azaltmayı hedeflemiştir. Aynı şekilde, Avrupa Birliği (AB) ile de ticaretin daha dengeli hale getirilmesi adına gümrük tarifelerinin artırılması gündeme getirilmiştir. Trump, özellikle Almanya gibi ülkelerin ABD'yle ticaretlerinde yüksek ticaret fazlası verdiğini ve bu durumun ABD ekonomisine zarar verdiğini öne sürerek bu ülkelerle olan ticari ilişkileri yeniden müzakere etmek istemiştir.

Trump ikinci başkanlık döneminde de küresel ticarete bağımlılığı azaltmak ve yerli sanayileri korumak amacıyla ticaret anlaşmalarının yeniden müzakere edilmesini, gümrük tarifeleri ve ticaret bariyerlerinin artırılmasını önermektedir. Bu doğrultuda, ABD ekonomisinin stratejik sektörlerde bağımsızlığını artırmayı ve kritik ürünlerde dışa bağımlılığı sona erdirmeyi hedeflemektedir. Bu politikalar, özellikle elektronik ürünler, ilaçlar ve yarı iletkenler gibi kritik sektörleri hedef alacaktır. Bu süreçte, Çin'in küresel tedarik zincirlerindeki rolünü zayıflatmak amacıyla ABD, Asya'daki diğer ülkelerle (örneğin Hindistan ve Vietnam) yeni ticaret ortaklıkları geliştirmeyi planlamaktadır. Trump'ın, ABD'li şirketlerin Çin'den üretimi başka ülkelere veya ABD'ye geri getirmeleri (reshoring) konusunda teşvik edici düzenlemeler yapacağı bilinmektedir. Bu doğrultuda, Çin'deki üretim tesislerini ABD'ye veya daha dostane ülkelere taşıyan şirketlere yönelik vergi indirimleri yapılacağı ve bu şirketlere farklı finansal teşviklerin de sunulacağı belirtilmektedir.

³⁰ Murphy, R.W. (2020) The Great Trade Robbery: Trump's Trade War. New York: Palgrave Macmillan.

Trump sadece Çin ile değil Kanada, Meksika ve Avrupa Birliği ile de ticari ilişkileri yeniden müzakere etmek ve ABD lehine ticari koşullar elde etmek için baskıyı artırmayı planlamaktadır.³¹ Özellikle Almanya ve Fransa gibi ülkelerin ABD'ye karşı yüksek ticaret fazlası vermeleri, Trump'ın bu ülkelerle ilk döneminde de ticari ilişkileri yeniden gözden geçirmesine neden olmuştur. Yeni dönemde Trump, Avrupa Birliği'ne karşı gümrük tarifelerini artırmayı ve AB ile ticaret anlaşmalarını daha fazla pazarlık konusu yapmayı öngörmektedir. Trump'ın, ABD'nin sanayi ve tarım ürünlerine yönelik AB'deki kısıtlamaları azaltmak için müzakere ederken, aynı zamanda AB'nin ABD'ye uyguladığı tarife ve bariyerlerin kaldırılmasını talep edeceği beklenmektedir.

Trump, küresel ticarete korumacılığı artırırken iç ekonomide de büyümeyi desteklemek için şirketler ve bireyler için vergi indirimleri yapmayı planlamaktadır.³² Trump'ın vergi politikası, büyük şirketlere yönelik vergi indirimleri sağlayarak onların ABD'de yatırım yapmalarını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, özellikle üretimi ABD'ye geri getiren (reshoring) şirketlere vergi avantajları sağlanmayı ve bu sayede yerli üretimin artırılmasını hedeflemektedir. Bu vergi politikası, aynı zamanda istihdamı artırmak ve Amerikan ekonomisinin iç talebe dayalı olarak büyümesini desteklemek amacıyla da kullanılacaktır.

Trump'ın iç piyasada ekonomik büyümeyi desteklemek adına regülasyonları azaltma planı, işletmeler üzerindeki bürokratik yükleri hafifletmeyi ve yatırımı teşvik etmeyi hedeflemektedir.³³ Özellikle çevre, iş güvenliği ve finansal düzenlemeler gibi alanlardaki regülasyonların azaltılması, şirketlerin daha düşük maliyetlerle faaliyet göstermelerine olanak tanıyacaktır. Bu tür bir regülasyon azaltma stratejisi, kısa vadede ekonomik büyümeyi ve istihdamı artırabilirken, uzun vadede çevresel ve sosyal sonuçlar doğurabilmektedir.

Sonuç olarak, ABD'nin ticaret politikalarının, dünya genelinde tedarik zincirlerinin yeniden şekillenmesine ve ticari işbirliklerinin daha bölgesel ve yerel ölçeklerde gelişmesine zemin hazırlayacağı öngörülmektedir. ABD'nin ezici gümrük vergileri uygulaması, dünya ekonomisinde ciddi sonuçlar doğurması ve Çin'in Avrupa'ya yönelik ihracatını artırarak Avrupa'daki sanayi istihdamını tehdit edeceği beklenmektedir. Bu durum, Çin ve AB arasındaki ticari ilişkilerin daha yakın hale gelmesine ve küresel ticaret ağlarında yeniden bir yapılanmaya yol açabilmesine neden olacağı düşünülmektedir. Çin'in ABD piyasasında kaybettiği payı Avrupa pazarında telafi etmeye çalışması ile transatlantik ilişkileri ve ABD-AB ticari işbirliğini zor duruma sokması da olasıdır.

³¹ AP News (2025) 'Canadian minister warns that Americans will experience economic pain from Trump tariffs', AP News. https://apnews.com/article/24a7214f7dc52066a952c1ad44656963?utm_source=chatgpt.com

³² Kiplinger, 2025. Tax Changes Are on Trump's To-Do List. <https://www.kiplinger.com/taxes/tax-changes-are-on-trump-to-do-list>; CBS News, 2025. Trump Tax Cuts: Brackets, SALT Tax, Child Tax Credit 2025. <https://www.cbsnews.com/news/trump-tax-cuts-brackets-salt-tax-child-tax-credit-2025/>

³³ Yale E360, 2025. In new term, Trump set to go after measures fighting climate change. [online] <https://e360.yale.edu/features/trump-second-term-climate>

Trump, Çin ve Stratejik Rakiplik

Trump, önümüzdeki on yıllarda ABD'ye yönelik temel tehdidin Çin'den geleceğini düşünmektedir. Bu değerlendirme sadece Trump ile sınırlı kalmamakta; ABD'de siyasi partiler üstü bir görüş haline gelmektedir. Trump'ın Çin'e yönelik politikaları, ekonomik bağımsızlık, stratejik güvenlik, teknoloji rekabeti ve Asya-Pasifik'teki nüfuz mücadelesi gibi çok yönlü unsurlara dayanmaktadır. Bu politikaların temelinde Çin'in küresel etkisini sınırlamak ve ABD'nin Çin'e olan bağımlılığını azaltarak stratejik avantaj elde etmek yer almaktadır. Trump, Çin'i yalnızca ekonomik bir rakip olarak değil, aynı zamanda ABD'nin küresel hegemonyasını tehdit eden bir güç olarak görmektedir ve bu nedenle Çin'e karşı çok daha kapsamlı bir strateji geliştirmektedir.

Teknolojik Soğuk Savaş

Bir önceki bölümde tartışıldığı gibi Trump, ABD'nin kritik tedarik zincirlerinde Çin'e olan bağımlılığının kurtulmasının, ulusal güvenlik açısından zorunlu olduğunu düşünmektedir. Bu politika yalnızca ticari dengesizlikleri düzeltmeyi değil, aynı zamanda ABD'nin küresel teknolojik üstünlüğünü korumayı da hedeflemektedir.

Teknoloji, Trump'ın Çin ile olan mücadelesinin merkezinde yer almaktadır ve ABD'nin teknoloji sektöründe üstünlüğünü koruma çabaları, Huawei, ZTE ve TikTok gibi Çinli teknoloji devlerine yönelik yaptırımlar ve kısıtlamalarla somutlaşmıştır. Trump, Çinli şirketlerin ABD teknolojisine ve veri altyapısına erişimini sınırlandırarak bu şirketlerin küresel çapta etkisini azaltmayı hedeflemektedir.³⁴

ABD'nin 5G teknolojisi gibi stratejik öneme sahip sektörlerdeki rekabeti, Trump yönetiminde ciddi bir ulusal güvenlik meselesi olarak ele alınmıştır. Huawei'ye karşı uygulanan yaptırımlar, bu rekabetin en belirgin örneklerinden biridir. Bu durum, ABD'nin teknoloji alanında stratejik bir üstünlük sağlamaya çalışmasının bir yansıması olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, Trump yönetimi ABD'li şirketlere Çin ile teknoloji transferlerini sınırlamalarını ve Çinli teknoloji firmalarıyla işbirliklerini azaltmalarını telkin etmiştir. Bu politikalar, Biden döneminde de devam ettirilmiş ve ABD'nin teknoloji üstünlüğünü koruma stratejisinin kalıcı bir parçası haline gelmiştir.

Trump'ın yeniden seçilmesi durumunda bu teknolojik soğuk savaşın daha da şiddetleneceği ve Çin'e yönelik yaptırımların artırılacağı öngörülmektedir. ABD'nin, teknoloji sektöründe bağımsızlığını güçlendirmek ve Çin'e karşı daha avantajlı bir konum elde etmek adına teknoloji firmalarına yönelik ek kısıtlamalar getirebileceği düşünülmektedir. Çin'in yapay zeka, 5G ve yarı iletkenler gibi stratejik sektörlerdeki ilerlemesinin durdurulmasının Trump'ın ikinci döneminde öncelikli hedeflerinden biri olacağı beklenmektedir.³⁵

³⁴ The Wall Street Journal, 2025. AI Chip Curbs Spark Fight Between Tech Giants and China Hawks. <https://www.wsj.com/politics/policy/ai-chip-curbs-trigger-rare-public-fight-tech-giants-vs-china-hawks-3aebbd9b>

³⁵ Barron's, 2025. Huawei, Trump, and New Restrictions in the U.S.-China Tech War. <https://www.barrons.com/articles/huawei-trump-china-new-restrictions-e5259280>

Askeri Kaynakların Asya-Pasifik'e Kaydırılması ve Çin'i Çevreleme Stratejisi

Trump, ABD'nin askeri kaynaklarının Avrupa da dahil olmak üzere ABD'nin uzun vadeli stratejik çıkarının olmadığını düşündüğü coğrafyalardan, Çin'i çevreleme stratejisi uyarınca Güneydoğu Asya'ya kaydırılması eğilimini sürdürecektir. Bu stratejiyle ABD, küresel askeri varlığını yeniden düzenleyerek Çin'in yükselen etkisini sınırlamayı ve Asya-Pasifik bölgesinde ABD'nin askeri caydırıcılığını artırmayı amaçlamaktadır. Trump, ilk başkanlık döneminde Güney Çin Denizi'ndeki Amerikan askeri varlığını artırmış ve Tayvan'a daha fazla silah satışı yapılmasını teşvik etmiştir. Bu stratejik hamleler, Çin'in Güney Çin Denizi üzerindeki hak iddialarını ve bölgedeki askeri yayılmasını sınırlamayı amaçlamaktadır.

Trump, Tayvan'ı ABD'nin Çin'e karşı stratejik bir ön karakolu olarak görmekte ve bu bölgeye yönelik askeri yardımları artırmayı planlamaktadır. Tayvan'a yapılan silah satışları, ABD'nin Çin'e karşı caydırıcılık kapasitesini artırmanın ve Çin'in Tayvan üzerindeki baskısını azaltmanın bir aracı olarak kullanılmaktadır. Bu da, Çin ile ABD arasında ciddi bir askeri gerilim yaratmakta ve Asya-Pasifik'te küresel sonuçları olabilecek bir çatışma olasılığını artırmaktadır.

Trump'ın Çin'i çevreleme stratejisi, Japonya, Güney Kore ve Avustralya gibi müttefiklerle yapılan askeri tatbikatların ve savunma işbirliklerinin artırılmasını da içermektedir. Bu ülkeler, Çin'e karşı denge oluşturmak adına ABD'nin bölgedeki varlığını desteklemekte ve ABD ile güvenlik işbirliğini güçlendirmektedir. Bu işbirliği, Trump'ın bölgedeki caydırıcılık stratejisinin önemli bir parçası olmakla birlikte, ABD'nin bölgedeki stratejik çıkarlarını koruma amacına hizmet etmektedir. ABD'nin Hint-Pasifik bölgesindeki askeri varlığı, Çin'in bölgedeki genişlemesine karşı stratejik bir denge unsuru olarak güçlendirilecektir.

Amerikan Kamuoyunun Çin Algısı ve İç Politik Etkiler

Trump'ın Çin'e karşı sert tutumu, Amerikan kamuoyunda da geniş bir destek bulmaktadır.³⁶ Bu durum, Trump'ın olası başkanlık döneminde Çin'e karşı sert tutum takınmasını seçim stratejisi açısından da önemli hale getirmektedir. Trump, Çin'e karşı sert söylemlerini ve yaptırım politikalarını, Amerikan seçmenine ulusal güvenliği ve ekonomik bağımsızlığı koruma vaadi olarak sunmuştur. Çin'i bir tehdit olarak algılayan geniş bir kamuoyu desteği, Trump'ın bu politikaları sürdürmesine ve hatta daha da sertleştirmesine olanak tanımaktadır.

Trump, Çin'i ABD işgücüne, teknoloji liderliğine ve küresel ticaret düzenine yönelik bir tehdit olarak tanımlamaktadır. Bu söylem, Amerikan işçi sınıfı ve sanayi bölgelerinde geniş bir karşılık bulmuş ve Trump'ın bu kesimlerde popülaritesini artırmıştır. Çin'e karşı sert ekonomik önlemler almak ve Çin'in ABD üzerindeki ekonomik etkisini azaltmak, Trump'ın yeniden seçilme kampanyasında önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

³⁶ Chicago Council on Global Affairs, 2024. American Views on China Hit All-Time Low. <https://globalaffairs.org/research/public-opinion-survey/american-views-china-hit-all-time-low>

NATO, Avrupa Güvenliği ve Ukrayna Sorunu

Trump, ABD'nin stratejik odağını Asya ve Çin'e kaydırmayı savunmakla kalmayıp, bu değişimi transatlantik ilişkileri ve dayanağı NATO olan Avrupa güvenlik mimarisini kalıcı bir biçimde dönüştürerek yapmaktadır. Bu yönüyle, Trump, 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana iktidara gelmiş olan tüm ABD başkanlarından ayrılmaktadır. Geleneksel olarak, ABD başkanları Avrupa güvenliğini ABD'nin küresel liderliği ve Batı ittifakının devamlılığı açısından kritik bir bileşen olarak görmüşlerdir. Ancak Trump, NATO'yu bir yük ve ekonomik bir sorumluluk olarak değerlendirerek bu ittifakın işlevselliğini ve önemini sorgulamıştır.

Trump ve NATO'ya Bakışı: "Modası Geçmiş" Bir İttifak

Trump, NATO gibi uluslararası ittifaklara olan bağlılığı yeniden değerlendirmiş ve 2016 başkanlık kampanyasında ittifakı "modası geçmiş" olarak nitelendirmiştir. Trump'a göre NATO, Soğuk Savaş sonrası dönemde kendini yeniden yapılandıramamış ve ABD'nin çıkarlarına uygun şekilde güncellenememiştir. Trump, Avrupa güvenliğini daha çok Avrupa devletlerinin kendilerinin üstlenmesi gerektiğini savunmaktadır ve ABD'nin bu bölgedeki güvenlik yükünü artık daha fazla taşıması gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre, Avrupa'nın güvenlik problemleri, Avrupalı devletlerin birincil sorumluluğu olmalıdır.

Özellikle Ukrayna savaşı sırasında, Trump'ın bu tutumu belirgin hale gelmiştir. Trump, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik 2022'de başlattığı işgale karşı NATO'nun ve ABD'nin verdiği yanıtın gereğinden fazla olduğunu savunmuştur. Ukrayna'ya yapılan askeri yardımların büyük ölçüde Avrupa'nın öncülüğünde yapılması gerektiğini, ABD'nin bu savaşa sınırsız şekilde dahil olmaması gerektiğini belirtmiştir. Trump, Ukrayna savaşında ABD'nin savunma desteğinin büyük ölçüde sona ermesi gerektiğini ve doğacak boşluğun Avrupa'nın öncülüğünde giderilmesi gerektiğini savunarak, NATO'nun Avrupa odaklı bir güvenlik yapısına dönüşmesini önermektedir.

Transaksiyonel NATO: 5. Madde ve Trump'ın Tartışmalı Yaklaşımı

Bu görüş doğrultusunda, Trump'ın NATO'ya yönelik yaklaşımı büyük ölçüde transaksiyonel bir perspektif ile şekillenmektedir. Bu transaksiyonel bakış açısının bir uzantısı olarak, NATO'nun en yaşamsal müşterek güvenlik mekanizması olan 5. Madde'ye ABD'nin bağlılığını tartışmaya açmıştır. 5. Madde, NATO üyesi bir ülkeye yapılan saldırının tüm NATO üyelerine yapılmış olarak kabul edilmesini ve ortak savunma yükümlülüğünü beraberinde getirmektedir. Ancak Trump, bu maddeye ABD'nin koşulsuz olarak bağlı kalıp kalmaması gerektiğini sorgulamış ve NATO ülkelerinin çoğunun savunma harcaması tahhütlerini yerine getirmediğini belirterek, bu ülkelerin bir saldırıya uğraması durumunda ABD'nin savunmaya katılmama ihtimalini dile getirmiştir.

Trump NATO üyesi ülkelerin GSYİH'lerinin %2'si kadar savunma harcaması yapma hedefini karşılamamaları konusunda pek çok eleştiri yapmıştır. Ancak, Ukrayna savaşı ve Çin'in artan gücü nedeniyle NATO üyesi ülkelerin büyük bir kısmı savunma bütçelerini artırma kararı almış ve Trump'ın ilk döneminde çok

daha düşük olan bu harcama hedefi önemli ölçüde karşılanmaya başlamıştır. Yine de Trump, Avrupa ülkelerinin yeterince yük paylaşmadığını ve ABD'nin bu ittifakta gereğinden fazla sorumluluk aldığını savunarak, NATO'ya olan Amerikan bağlılığını koşullu hale getirmeye çalışmaktadır. Buna ek olarak bu hedefin %5'e çıkmasını savunmuştur.³⁷

Ukrayna Savaşı ve ABD'nin Değişen Rolü

NATO üyesi ülkeler arasında bugün NATO'nun en önemli görevi olarak görülen Rusya'yı durdurma ve Ukrayna politikası konusunda Trump dönemine dair büyük endişeler bulunmaktadır. Trump'ın yeniden seçilmesi durumunda Ukrayna'ya yönelik politikasının nasıl şekilleneceği belirsizliğini korumaktadır. Trump, 2022'deki işgalden önce, Rusya'nın saldırgan politikalarına karşı daha yumuşak bir duruş sergilemiş ve Ukrayna'ya yönelik askeri yardımları sınırlama eğiliminde olmuştur. Trump, Ukrayna'daki çatışmaların ABD'nin çıkarlarına doğrudan bir fayda sağlamadığını ve bu tür "sonsuz savaflara" son verilmesi gerektiğini savunmuştur.

Trump, mevcut kampanya döneminde de Ukrayna'ya daha az askeri yardım sağlanması gerektiğini savunmuş ve Putin'le bir tür barış anlaşması müzakere ederek bu diğer "sonsuz savaş" sona erdirmeye sözü vermiştir. Bu tutumun, Ukrayna'nın Rusya'ya karşı direncinin zayıflamasına ve Rusya'nın Ukrayna üzerinde daha büyük bir etki kurmasına neden olabileceği ihtimaller dahilindedir. Ukrayna savaşında ABD'nin rolünün azalması, Avrupa'daki güvenlik denklemini derinden değiştirebilmekte ve Rusya'nın Doğu Avrupa'da daha geniş bir nüfuz alanı oluşturmaya zemin hazırlayabilmektedir.

Trump'ın yeni başkan yardımcısı adayı J.D. Vance ise, özellikle Ukrayna'daki savaş söz konusu olduğunda, liberal uluslararası düzeni savunma çabalarına karşı çıkan ve ABD'nin bu tür angajmanlardan çekilmesi gerektiğini savunan bir politikacı olarak öne çıkmaktadır. Vance, ABD'nin kendi sınırları dışındaki savaflara gereğinden fazla kaynak ayırdığını ve bu kaynakların ülke içinde daha iyi kullanılabileceğini ifade etmektedir. Bu yaklaşım, ABD'nin Ukrayna ve diğer benzer çatışmalara yönelik angajmanını sınırlandırma ve bu çatışmaların çözümünü daha çok Avrupa'nın öncülüğüne bırakma eğilimindedir. Ancak Trump'ın yeni kabine atamaları, Ukrayna çatışmasına yönelik farklılaşan stratejileri yansıtmaktadır.³⁸

Emekli Korgeneral Keith Kellogg, Ukrayna ve Rusya arasındaki barış görüşmelerini yönetmek üzere atanmıştır. Kellogg, Ukrayna'yı müzakereye teşvik etmek hedefini belirtmiş ancak Rusya'nın müzakereye yanaşmaması durumunda Kiev'e yönelik desteğin artırılacağını belirtmiştir. Stratejisinde, bir de-

³⁷ DW, 2025. Trump urges NATO members to spend 5% of GDP on defense.

<https://www.dw.com/en/trump-urges-nato-members-to-spend-5-of-gdp-on-defense/a-71241720>; Politico, 2025. Donald Trump tells allies to spend 5 percent of GDP on defense. <https://www.politico.eu/article/donald-trump-tells-allies-spend-5-percent-gdp-defense-nato/>

³⁸ Politico, 2025. Donald Trump and the War in Ukraine: Russia Relations and Peace Talks.

<https://www.politico.eu/article/donald-trump-war-in-ukraine-russia/>

militarize bölge kurulması ve Ukrayna'nın NATO üyeliği hedeflerinden 20 yıl boyunca vazgeçmesi karşılığında ABD'nin askeri desteğini sürdürme şartları yer almaktadır.³⁹ Dışişleri Bakanı olarak atanması beklenen Marco Rubio ise Rusya'ya karşı sert dış politika duruşuyla bilinen bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak, Trump'ın NATO'ya yönelik transaksiyonel yaklaşımı, Avrupa ülkelerinin kendi savunma kapasitelerini artırma ve ABD'ye bağımlılığı azaltma çabalarını hızlandırabilmektedir. Almanya, Fransa ve diğer Avrupa ülkelerinin, ABD'nin güvenlik garantilerinin belirsizliği karşısında bağımsız bir Avrupa savunma mimarisi oluşturma yönünde daha güçlü adımlar atabileceği ve bu durumun, NATO içinde yeni bir dengeye ve Avrupa'nın güvenlik mimarisinde farklı bir yapılanmaya yol açabileceği belirtilmektedir. Yine bu durum sonucunda, Avrupa Birliği'nin ortak savunma projelerine ve PESCO (Permanent Structured Cooperation) gibi girişimlere daha fazla önem verilmesi beklenmektedir.⁴⁰

Trump Dönemi Orta Doğu Politikası ve Yeni Dönemde Beklentiler

Trump'ın ilk döneminde Orta Doğu politikası, "Önce Amerika" (America First) doktrini çerçevesinde şekillenmiştir. Trump, ABD'nin uzun süreli askeri angajmanlarına son verme ve bölgede bulunan ABD askerlerini geri çekme sürecine odaklanmıştır. Afganistan, Suriye ve Irak gibi ülkelerde ABD'nin askeri varlığını azaltma yönünde adımlar atmış ve ABD'nin bölgedeki askeri yükümlülüklerini hafifletmeye çalışmıştır. Bu süreç, ABD'nin bölgesel politikalarını yeniden tanımlamasına ve askeri harcamaları azaltarak bu kaynakları daha çok iç ekonomik kalkınmaya yönlendirme hedefi ile örtüşmektedir.

Trump'ın Orta Doğu politikasındaki en dikkat çeken unsurlardan biri de İran'a karşı sert bir tavır takınması olmuştur. Obama döneminde imzalanan İran Nükleer Anlaşması'ndan (JCPOA) 2018 yılında tek taraflı olarak çekilen Trump, İran'a karşı maksimum baskı politikası başlatmış ve İran'a yönelik ekonomik yaptırımları genişletmiştir. Bu yaptırımlar, İran ekonomisi üzerinde ciddi bir etki yaratmış ve İran'ı diplomatik olarak izole etme stratejisinin bir parçası olmuştur.

Trump dönemi Orta Doğu politikasında önemli bir diğer unsur ise İbrahim Anlaşmaları olmuştur.⁴¹ 2020 yılında İsrail ile Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Sudan ve Fas arasında imzalanan bu anlaşmalar, İsrail ile Arap dünyası arasındaki normalleşme sürecini hızlandırmış ve İsrail'in bölgedeki izolasyonunu kırmıştır. Bu süreç, ABD'nin arabulucu rolüyle hızlanmış ve Trump yönetimi, İsrail ile Arap ülkeleri arasındaki normalleşmeyi kendi dış politika başarılarından

³⁹ Mc Faul, Micheal. 2025. How Trump Can End the War in Ukraine. Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/how-trump-can-end-war-ukraine>

⁴⁰ Le Monde, 2024. Faced with Trump, Europe's unity is tested: 'We're in a boat that's going to weather a huge storm' https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/11/08/faced-with-trump-europe-s-unity-is-tested-we-re-in-a-boat-at-that-s-going-to-weather-a-huge-storm_6732122_4.html

⁴¹ Ravid, B., 2021. Trump's Peace: The Abraham Accords and the Reshaping of the Middle East. Tel Aviv: Sella Meir Publishing

biri olarak sunmuştur. Bu anlaşmalar, İran'ın bölgedeki etkisine karşı bir ittifak oluşturulması açısından stratejik önem taşımaktadır.

Trump, ABD'nin Orta Doğu'daki askeri yükünü azaltarak bölgedeki müttefiklerinin kendi savunma sorumluluklarını daha fazla üstlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinin ABD'nin askeri koruması karşılığında daha fazla mali katkı sağlamalarını istemiştir. Özellikle Suudi Arabistan'a yönelik silah satışlarının artırılması ve bu satışların ekonomik kazançla ilişkilendirilmesi, Trump'ın Orta Doğu politikasının alverci (transactional) karakterini göstermektedir. Bu yaklaşım, ABD'nin bölgedeki varlığını ticari fayda temelinde değerlendirdiğini ve stratejik ittifakları bu doğrultuda yeniden tanımladığını göstermektedir.

Trump'ın yeni döneminde Orta Doğu politikasının, ilk döneminden farklı olarak daha belirgin bir çekilme ve bölgesel ittifakları yeniden tanımlama stratejisi çerçevesinde gelişmesi beklenmektedir. ABD'nin bölgedeki doğrudan askeri angajmanlarının daha da azaltılması ve yerel aktörlerin güvenlik sorumluluklarını daha fazla üstlenmesi gerektiği vurgulanacaktır. ABD'nin bölgedeki askeri üslerini azaltması ve doğrudan müdahale yerine bölgesel ortaklarla işbirliği yaparak vekil güçlere (proxy) dayalı bir strateji izlemesi ihtimali söz konusudur. Bu durum, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerin kendi güvenliklerini sağlama ve İran'a karşı daha fazla sorumluluk almaları anlamına da gelebilmektedir.

Trump'ın ikinci dönemde İran'a yönelik politikasının da "maksimum baskı" çerçevesinde devam edeceği öngörülmektedir. Ancak bu kez, İran ile müzakere masasına dönmek için daha fazla baskı uygulama ve daha geniş kapsamlı tavizler alma çabası dikkat çekici olacaktır. Trump'ın, İran'ın nükleer programını durdurmak ve bölgesel etkisini sınırlamak adına yeni bir anlaşma arayışına girmesi olasıdır. Ancak bu anlaşmanın koşullarını çok daha sert tutarak İran üzerinde maksimum diplomatik ve ekonomik baskıyı sürdürmeyi hedefleyecektir.

Yeni dönemde, Trump'ın İbrahim Anlaşmaları çerçevesinde daha fazla Arap ülkesini İsrail ile normalleşmeye teşvik etmesi beklenmektedir. Suudi Arabistan gibi büyük Arap ülkelerinin İsrail ile resmi diplomatik ilişkiler kurması, Trump'ın ikinci dönemindeki en büyük dış politika hedeflerinden biri olabilmektedir. Bu süreç, İsrail'in güvenliğini ve bölgedeki etkisini artırırken, İran'a karşı bir Arap-İsrail ittifakının daha da güçlenmesine yol açabilmektedir. Trump, bu ittifakı bölgede bir denge unsuru olarak kullanarak ABD'nin bölgedeki askeri varlığını azaltma politikasını sürdürmeyi istemesi de olasıdır.

Gazze Savaşı

Trump ilk başkanlık döneminde İsrail'e çok güçlü bir destek vermiştir ve İsrail'in bölgedeki askeri operasyonlarını neredeyse koşulsuz olarak onaylamıştır. Trump yönetimi, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıyarak ve ABD Büyükelçiliği'ni Kudüs'e taşıyarak, Filistinliler ve Arap dünyasında büyük tepkilere yol açan radikal adımlar atmıştır.

Trump döneminde, İsrail'in Gazze'ye yönelik askeri operasyonlarında ABD'nin verdiği diplomatik destek, İsrail'e karşı uluslararası baskıları önemli ölçüde azaltmıştır. Trump yönetimi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde İsrail karşıtı kararları veto etmiş ve Gazze'deki askeri operasyonları İsrail'in "kendini savunma hakkını kullanmakla" tanımlayarak İsrail'in bölgedeki hareket özgürlüğünü genişletmiştir. Bu kararlar, Gazze ve İsrail arasında sürdürülebilir bir barış sağlanmasını zorlaştırmıştır. Trump yönetimi, Gazze'deki sorunları daha çok ekonomik yardımlarla çözmeyi öngörmüş, ancak siyasi ve egemenlik taleplerini ise göz ardı etmiştir.

Trump yeni dönemine Gazze'de ateşkes antlaşmasının imzalanması ile başlamıştır.⁴² İsrail ve Hamas arasında Trump'ın arabuluculuğuyla imzalanan ateşkesin Netanyahu'nun Trump ile kişisel ilişkisine dayandığı iddia edilebilir.

Üç Model: Küresel Ekonomik Stratejiler ve Dış Politika Yaklaşımları

Küresel siyasette giderek üç farklı model belirginleşmekte ve bu üç küresel model arasındaki farklı dış politika yaklaşımları, dünya düzeninin gelecekte nasıl şekilleneceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Çin, Avrupa Birliği ve ABD'nin stratejik farklılıkları, uluslararası ilişkilerin farklı dinamikler kazanmasına ve ülkelerin nasıl pozisyon aldıklarına dair belirgin tercihler yapmalarına neden olmaktadır. Bu, özellikle Türkiye gibi orta büyüklükteki, ekonomisi ve enerjisi dışa bağımlı ülkeler için hem zorlukları hem de fırsatları içinde barındıran bir dönemi işaret etmektedir.

Tablo 1. Çin, AB ve ABD Modelleri

Kriterler	Çin Modeli: Devlet Merkezli Endüstriyel Model	AB Modeli: Düzenlenmiş Sosyal Piyasa Modeli	Trump Modeli (ABD): Piyasa Odaklı Deregülasyon Modeli
Piyasa Müdahalesi	Yüksek devlet kontrolü, kamu işletmeleri, sanayi politikaları	Orta düzeyde devlet düzenlemesi, sosyal piyasa ekonomisi	Deregülasyon, azalan devlet müdahalesi
Ticaret Politikası	İhracat odaklı, korumacı unsurlar, "Made in China" hedefi	Güvenlik ve çevresel koruma için düzenleyici önlemlerle serbest ticaret	Korumacı (tarifeler, "Önce Amerika")
Teknoloji	Anahtar sektörlerde yüksek devlet yatırımı, kendi kendine yeterlilik hedefi	Yenilik odaklı, güçlü fikri mülkiyet ve veri koruma yasaları	Teknolojide deregülasyon, daha az devlet müdahalesi
Sosyal Politika	Devlet tarafından kontrol edilen sosyal refah, sınırlı sosyal güvenlik ağları	Güçlü refah devleti, sosyal eşitlik odağı	Sosyal programların minimal genişletilmesi, vergi indirimlerine odaklanma
Maliye Politikası	Altyapı ve stratejik sektörlerle büyük kamu yatırımları	Mali sorumluluk, AB genelinde bütçe kısıtlamaları	Vergi indirimleri, artan kamu harcamaları, yükselen borç
Dış Politika	Küresel etkisini artırma, "Tek Kuşak Tek Yol" girişi-mi, Asya-Pasifik hakimiyeti	Çok taraflılık, diplomatik işbirliği, küresel normları koruma ve sürdürülebilirlik	Ulusal çıkarlar odaklı, "Önce Amerika", NATO ve müttefiklerle ilişkilere transaksyonel yaklaşım

Kaynak: Bu tablo yazar tarafından rapor kapsamında hazırlanmıştır.

⁴² The Times, 2025. Ceasefire agreed between Israel and Hamas - as it happened. [online] Available at: https://www.thetimes.co.uk/article/gaza-ceasefire-latest-news-israel-hamas-war-hostage-sx375nl2w?utm_source=chatgpt.com

1. Çin'in Güç Modeli ve Stratejik Etkisi

Çin, hem ekonomik hem de askeri gücünü artırarak küresel sistemde giderek daha fazla söz sahibi olmayı hedeflemektedir. "Kuşak ve Yol" projesi gibi büyük ölçekli altyapı ve yatırım girişimleriyle birçok ülkede nüfuz kazanmakta ve bu ülkelerin ekonomilerine ve altyapılarına bağımlılık ilişkileri kurmaktadır. Çin'in bu proaktif politikası, özellikle Asya-Pasifik bölgesinde, ama aynı zamanda Afrika ve Avrupa'da bile, Çin'i önemli bir aktör konumuna getirmektedir. Çin'in uluslararası ilişkilerdeki bu modeli, egemenlik vurgusu ve pragmatik iş birliği üzerinden şekillenmektedir; çoğu zaman normatif veya demokratik değerlere değil, ekonomik çıkarlar ve stratejik kazanımlara odaklanmaktadır.

2. Avrupa Birliği'nin Diplomasi ve Çok Taraflılık Modeli

Avrupa Birliği'nin dış politika yaklaşımı ise, uluslararası işbirliği, diplomasi ve norm temelli çok tarafılık üzerine kuruludur. AB, özellikle insan hakları, çevre koruma ve uluslararası hukuk konularında liderlik yapma hedefini sürdürmektedir. Birliğin bu diplomatik yaklaşımı, mevcut küresel düzeni koruma ve güçlendirme amacına hizmet etmektedir. Avrupa Birliği, kurallar ve kurumlar üzerinden uluslararası ilişkileri yönetme çabasını sürdürmekte, giderek daha fazla oranda düzenleyici gücünü arttırmaktadır. AB'nin iklim, enerji, teknoloji, güvenlik gibi konularda düzenleyici rolünün artması ve çok tarafılık vurgusu ABD'nin ve Çin'in daha tek taraflı yaklaşımlarıyla belirgin bir kontrast oluşturmaktadır. Yeni dönemde AB ve ABD arasında da gerilimlerin artması beklenmektedir.

3. ABD'nin Ulusal Çıkar Odaklı Gerçekliği

Trump döneminde ABD'nin küresel liderlikten geri çekilmesi ve daha içe dönük, ulusal çıkar öncelikli bir strateji izleme sürecinin devam edeceği bilinmektedir. Trump müttefiklerle ilişkileri yeniden tanımlamak, ekonomik avantajları öne çıkarmak ve uluslararası yükümlülüklerden kaçınmak gibi hedeflere odaklanmaktadır. Ayrıca ekonomik model olarak da devlet müdahalesinin azaltılmasına vurgu yapmaktadır.

Türkiye ve Orta Güçlerin Zorlukları ve Fırsatları

Bu üç model arasındaki rekabet ve dinamikler, Türkiye gibi orta büyüklükteki güçler için önemli fırsatlar ve aynı zamanda ciddi zorluklar sunmaktadır. Türkiye, jeopolitik konumu itibarıyla bu üç modelin de etkisi altında kalmaktadır. Avrupa Birliği (AB) ile ilişkilerde Türkiye'nin, işbirliği kurma çabası, mevcut AB-Türkiye ilişkilerindeki gerilimlere rağmen sürmektedir. AB'nin çok tarafılık vurgusu, Türkiye'ye belirli konularda (göç, enerji gibi) işbirliği fırsatları sunsa da, insan hakları ve demokratik değerler konusundaki anlaşmazlıklar ilişkileri sınırlamaktadır. ABD ile ilişkilerde ise, ABD'nin ulusal çıkar öncelikli stratejisinin Türkiye'ye bölgesel politikalarını daha bağımsız şekilde şekillendirme alanı sunarken, aynı zamanda bazı noktalarda ABD'nin baskısını da beraberinde getirecektir.

Bu üç modelin gelecekte nasıl şekilleneceği ve aralarındaki rekabetin veya iş birliğinin nereye everileceği, dünya düzeni açısından kritik önemdedir. Eğer bu üç model arasında bir yakınlaşma veya iş birliği eğilimi gelişirse, Türkiye gibi ülkeler daha istikrarlı bir uluslararası ortamda hareket edebilir ve her biriyle güçlü ilişkiler kurma konusunda daha rahat davranma imkanına da sahip olabilmektedir. Ancak eğer Transatlantik İttifakı ile Çin arasında ve Transatlantik İttifakı'nın kendi içinde derinleşen bir çatışma veya rekabet gelişirse, Türkiye'nin bu durumda oldukça zorlanacağı öngörülmektedir.

TRUMP, KÜRESEL GÜVENLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Araştırmanın bu başlığı Sinan Ülgen tarafından kaleme alınmıştır.

ABD Başkan adayı Donald Trump'ın uluslararası toplum tarafından en yakından izlenen siyasi söylemi küresel güvenlik ile ilgilidir. Trump, ABD'nin stratejik odağını Asya ve Çin'e kaydırmasını savunmakla yetinmemekte, bunu Transatlantik ilişkilere ve dayanağı NATO olan Avrupa güvenlik mimarisine kalıcı zarar verecek biçimde yapmakla tehdit etmektedir. Bu yönü ile de 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana iktidara gelmiş olan bütün ABD başkanlarından ayrılmaktadır. Trump önümüzdeki on yıllarda ABD'ye yönelik temel tehdidin Çin'den geleceğini düşünmektedir. Aslında bu yönü ile birçok başka anaakım ABD siyasetçisine benzemektedir. Çin meselesi de Obama döneminden bu yana ABD'de Cumhuriyetçilerle Demokratların uzlaştıkları az sayıdaki temadan biri haline gelmiştir.

Ancak Trump ve yakın siyasi ekibi ABD'nin dış politika ve güvenlik politikasındaki bu stratejik odak revizyonunu yaparken, Avrupa güvenliğini ikinci plana koyduklarını açıkça dile getirmektedirler. Bu ekibe göre ABD, askeri kaynaklarını Avrupa da dahil olmak üzere ABD'nin uzun vadeli stratejik çıkarının olmadığını düşündükleri coğrafyalardan, Çin'i çevreleme stratejisi uyarınca, Güney Doğu Asya'ya kaydırmalıdır. Bu bağlamda Avrupa'daki güvenlik sorunları temelde Avrupalı devletlerin sorumluluğunda ele alınmalıdır. Mesela Ukrayna savaşında ABD'nin savunma desteği büyük ölçüde sona ermeli, doğacak boşluk Avrupa'nın öncülüğünde giderilmelidir.

Bu görüş doğrultusunda II. Dünya savaşından bu yana Transatlantik ilişkilerin kurumsallığını temsil etmiş olan Atlantik İttifakı-NATO da önemini yitirmektedir. Zaten Trump NATO'ya da tamamen transaksiyonel bakmakta, NATO'nun en yaşamsal müşterek güvenlik mekanizması olan 5. Maddeye ABD'nin desteğini tartışmaya açmaktadır. Hatta ve hatta, NATO dahilinde kararlaştırılan ulusal gelirin % 2'lik kısmının savunma bütçesine ayrılması taahhüdünü yerine getirmemiş olan ülkelerin bir saldırıya uğramaları durumunda savunmasına ABD'nin katılmayacağını beyan etmiştir. Trump'ın bu pozisyonu, 5. Maddenin kredibilitelerini ve tamamen bu ortak iradeye dayanan NATO'nun caydırıcılığını tehlikeye atarak Avrupa güvenliğini riske sokmaktadır. İttifak 75 yıllık tarihinde kendi varlık nedenini sorgulatacak ölçüde bu derece kritik bir ABD-Avrupa ayrışmasına sahne olmamıştır.

Türkiye Açısından Sonuçları

Trump'ın NATO ve Avrupa güvenliğine bakış açısı, Türkiye tarafından da yakından değerlendirilmesi gereken birçok meseleyi gündeme getirmektedir. Öncelikle NATO'nun kredibilitesi ve caydırıcılık kapasitesinin zarar görmesi, güvenlik stratejisini ittifak şemsiyesi altında şekillendirmiş olan ülkemiz bakımından da büyük bir olumsuzluk haline gelmektedir. NATO halihazırda Türkiye'yi kurumsal Batı'ya bağlayan ana mekanizma görevi görmektedir. AB ile üyelik sürecinin tıkandığı, Avrupa Konseyi yükümlülüklerinin de yerine getirilememesinde ısrar edildiği bir dönemde, NATO Türkiye'nin ABD ve Avrupa ülkeleri ile eşit statüde temsil edildiği, bir yandan veto hakkının olduğu diğer yandan da siyasi ağırlığının hissedildiği en önemli çok taraflı siyasi/askeri örgüttür. NATO'nun zayıflaması, Türkiye'nin kurumsal Batı ile dinamik kalan tek kanalının da işlevselliğini yitirmesi anlamını taşımaktadır.

Keza bu yönelimi güçlendirecek bir diğer dinamik daha mevcuttur. Trump'ın NATO'yu zayıflattığı bir süreçte, bu kez AB ülkeleri, kendi ulusal güvenlik ve savunma politikalarında bundan böyle ABD'ye güvenemeyecekleri düşüncesiyle, ABD'den bağımsız stratejik otonomilerini güçlendirecek adımların atılmasını hızlandıracaklardır. Macron'un AB'nin siyasi gündemine taşıdığı bu vizyonda Türkiye'ye yönelik bakış açısı kritik önemdedir. Bugünkü gidişat, AB'nin bu yapılanmasını Türkiye'yi dışlayarak yapması yönünde şekillenmektedir.

Trump stratejisinin ülkemizin dış politika tercihlerini etkileyebilecek bir diğer gündemini de Çin konusunun oluşturacağı bilinmektedir. Trump döneminde, ABD yönetiminin Çin'i çevreleme ve etkisini sınırlama politikalarına ağırlık vereceği açıkça görülmektedir. Bu bağlamda NATO müttefiklerinden de birtakım beklentileri olacaktır. Trump'ın, kendi liderlik ruhuna uygun olarak bu konuyu ikili ilişkilerde de bir pazarlık meselesi haline getirebilmesi ihtimal dahilinde olmaktadır. Başka bir deyişle, Türkiye dahil kendi müttefiklerini, Çin'e yönelik uygulanacak daha sert politikalara baskı ve tehditle taraf yapmaya çalışması sürpriz olmayacaktır. Nitekim ABD dolarına karşı bir alternatif geliştirmeye niyet eden BRICS ülkelerine ABD pazarının kapanması sonucunu doğuracak şekilde % 100 oranına varan gümrük vergileri ile tehdit etmeye şimdiden başlamıştır.

Avrupa güvenliği meselesinde Türkiye'nin AB ile savunma ve güvenlik alanında kalıcı bir diyalogu başlatmaya ihtiyacı vardır. Zira objektif olarak bakılacak olursa, Türkiye'nin ABD'den bağımlılığını azaltmaya çalışacak Avrupa'nın savunma politikasına çok önemli katkıları olabileceği bilinmektedir. AB'nin aslında Türkiye'yi dışlama politikası sonucu kendi güvenliğini sağlama arayışında büyük zorluklarla karşılaşacağı öngörülmektedir. Nitekim yakın zamanda Fransa gibi bir ülkenin, AB'nin kendi savunma sanayiinin geliştirilmesi için ayrılan fonlardan üçüncü ülkelerin de yararlanabilmesine yönelik itirazına son vermesi önemli bir işarettir. Dolayısıyla bu alandaki bir yakınlaşmanın iki taraf açısından fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çerçevede İngiltere'nin özel önemini de vurgulamak gerekmektedir. Brexit sonrasında İngiltere, aynen Türkiye gibi, AB üyesi olmayan bir NATO ülkesi statüsüne kavuşmuştur. Dolayısıyla AB içindeki mekanizmalardan da çıkmıştır. Ancak yakın zamanlarda seçimleri kazanan İşçi Partisi önderliğindeki Starmer hükümetinin önceliği, Trump dönemine hazırlık amacıyla da, AB ile savunma

ve güvenlik alanında yeni bir anlaşma yapmaktır. İngiltere'nin AB'de olmayan NATO ülkesi statüsü ile AB ile akdetmesi muhtemel bu anlaşmanın yakından takip edilmesi yararlı olacaktır. Zira AB'nin bu alanda İngiltere'ye yapacağı olası açılım ve bu ilişkiye dair oluşacak kurumsal şablon, ileride bugünkü muhalefetin liderliğindeki Türkiye'nin de AB ile müzakere masasına getirebileceği bir model olacaktır.

AB ile mevcut güçlülere rağmen siyasi diyalogun derinleştirilmesinin bir diğer yararı da Çin ile ilgilidir. Zira AB'nin de aynı Türkiye gibi ABD'nin Çin konusundaki baskısı ile karşı karşıya kalacağı bilinen bir gerçektir. Keza aynı Türkiye gibi, AB ülkeleri de Çin ile, mevcut bağımlılıklarını azaltma çabası gayreti içinde olsalar da, Trump Amerika'sına oranla daha olağan bir siyasi ve ekonomik ilişki yürütmeye çalışacaktır. Dolayısıyla Çin meselesi, Transatlantik gündemde de ağırlıklı bir yer işgal edecektir. ABD ile müttefikleri bu doğrultuda birbirlerinin önceliklerini uyumlaştıran bir yol haritası üzerinde mutabakat sağlamaya çalışacaklardır. Türkiye'nin kendini bu tartışmadan izole etmemesi elzemdir. Bu bağlamda Türkiye'nin menfaati AB ile uyumludur ve dolayısıyla AB ile beraber hareket edebilecek diplomatik zemine kavuşması, olası Trump baskısına karşı bir daha güçlü bir mukavemete sahip olmasını da beraberinde getirecektir.

Trump döneminde ABD ile S400 meselesinin artık kalıcı bir çözüme kavuşturulması da imkan dahilindedir. Özünde bunun formülü bellidir. Ve anılan sistemin Türkiye'nin mülkiyetinde kalması ancak kullanımının olağanüstü koşullara bağlanması temelinde bir mutabakat sağlanması sürpriz olmayacaktır. Türkiye açısından kayda değer bir maliyet yaratan bu meselenin çözüme kavuşturulması, ikili ilişkilerde de CAATSA yaptırımlarının kaldırılması ile ilave adımların atılmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda Türkiye'nin hem alıcı hem üretici sıfatı ile F35 programına dönmesi de değerlendirmeye alınmalıdır. Keza Türkiye'nin Kaan-Milli Muharip Uçak Projesi'nin istifade edeceği uçak motoru tedarikinin de garanti altına alınması mümkün olabilecektir.

Ukrayna Savaşı da Trump döneminde Türk-Amerikan ilişkileri açısından olumlu bir gündem maddesi olarak ortaya çıkabilmekte; zira öncelikle savaşın sona ermesi ve müzakere aşamasına geçilmesi, savaşın ilk döneminde olduğu gibi Türkiye'nin taraflar arasında kolaylaştırıcı diplomatik bir rol üstlenmesini sağlayabilmektedir. Orta vadede ise siyasi çözüm bağlamında Türkiye'den beklentiler gündeme gelebilir. Bunların başında siyasi çözümün ve dolayısıyla Ukrayna'nın müstakbel güvenliğinin garanti edilmesi konusu olacaktır. Türkiye'nin de olası garantör ülkeler arasında yer alması ve hatta bir ihtimal, çözüm sonrasında Ukrayna'da konuşlandırılması zaman zaman telaffuz çok uluslu güç içinde yer alması söz konusu olabilecektir. Türkiye'nin Ukrayna'nın güvenliğine sağlayacağı bu katkı ABD ile ikili ilişkilerine de olumlu bir şekilde yansıtacağı ve bu durumun, kongre içinde de Türkiye lehine kullanılacak bir argüman oluşturması beklenmektedir.

Türk-Amerikan ilişkilerindeki en temel anlaşmazlık konularının başında gelen ABD'nin Suriye politikası ve PYD/YPG ilişkisinde bir revizyon beklentisi mevcuttur. Trump'ın ilk döneminde, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile yaptığı bir telefon konuşması sonrasında ABD'nin Suriye'den çekileceğini açıklamış olması ve fakat sonrasında özellikle Pentagon'un direncini kıramayarak bu taahhüdünü yerine getirememiş olması bu beklentileri güçlendirmektedir. Hal

böyle olmakla beraber, Trump'ın yeni kabinesinde yer verdiği ulusal güvenlik danışmanı Mike Waltz'ın geçmişte PYD'ye oldukça mültefit mesajlar atması, Dışişleri Bakan adayı Marco Rubio'nun da Türkiye'nin Suriye'de gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlara dair Kongre'de eleştirel girişimlere taraf olması sistem içindeki direncin devam edeceğine işaret etmektedir. Keza Trump'ın İran'a karşı yeniden devreye sokacağı maksimum baskı politikası da Suriye ve Irak'tan ABD askeri varlığını çekilmesini kolaylaştıracak bir zemin oluşturmaktadır. Dolayısıyla belki de ABD seçimleri öncesi oluşan beklentilerin aksine, Suriye'deki mevcut rejim değişimi de göz önüne alındığında ABD'nin Suriye politikası ikili ilişkilerde bir anlaşmazlık konusu olmaya devam etmesi daha muhtemeldir.

TRUMP, KÜRESEL EKONOMİNİN DÖNÜŞÜMÜ VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Araştırmanın bu başlığı Sinan Ülgen tarafından kaleme alınmıştır.

1990'lı yılların ortasından bu yana uluslararası ekonomik sistem içinde ağırlığını arttıran ve adeta bir küresel üretim üssü haline gelmiş olan Çin'in, ABD önderliğindeki Batı eksenli ekonomiler ile arasındaki bağımlılığın azaltılmasına yönelik, zaman zaman uluslararası ticaret kurallarını da ihlal edecek şekilde atılması öngörülen adımların doğuracağı belirsizlik döneminin Türk ekonomisi bakımından da sonuçları olacaktır.

Bu bağlamda ilk olarak bir küresel ticaret savaşı olasılığından bahsetmek gerekmektedir. Bu çalışmanın giriş bölümünde de vurgulandığı üzere, Trump'ın seçim kampanyası döneminde vadettiği korumacı önlemleri hayata geçirmesi durumunda, Çin'in ABD pazarında kayda değer bir rekabet dezavantajı yaşayacağı öngörülmektedir. % 60 oranında bir gümrük tarifesi duvarı, Çin'in birçok ihracat ürününün ABD'ye ihraç edilememesi sonucunu doğuracak; bunun neticesinde Çin, bir taraftan ABD'ye yönelik korumacı tedbirler alırken diğer taraftan da üretiminin diğer gelişmiş hatta Türkiye dahil gelişme yolundaki ülkelerin pazarlarına yönlendirme çabası içinde olacaktır. Söz konusu pazarlarda dolayısıyla Çin menşeli ithalat artışı yaşanma riski artacaktır. Bu baskı karşısında da kendi pazarını korumak isteyecek ülkeler, Çin'e karşı ticari korumalarını arttıracak, ama aynı zamanda tek taraflı gümrük tarifelerini hayata geçiren ABD'ye de karşı tedbir alacaklardır. Neticede eş zamanlı olarak ulusal piyasalarda koruma duvarları yükselmesi ile beraber uluslararası ticaretin de yara alması olası bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

İhracata dayalı bir büyüme modelini sahip Türk ekonomisi de bu olumsuz konjonktürden etkilenecektir. Bir yandan ticaret savaşlarının dünya ticaretinin büyümesi üzerindeki olumsuz etkisi, diğer yandan ABD pazarından dışlanan Çin'in üretimini başta Avrupa olmak üzere diğer ülke pazarlarına yönlendirerek buralarda geçmişe oranla çok daha sert bir rekabet ortamı yaratacağı göz önüne alındığında, toplam ihracatımızın daha zorlanacağı bir döneme girecektir. Aynı zamanda iç pazarda Çin kaynaklı ilave bir ithalat baskısı ile de karşılaşabileceğimiz belli olmaktadır. Bu nedenle yerli üretimi ithalat kaynaklı

haksız rekabetten korumaya yönelik kurumsal kapasitenin güçlü tutulması ve bu alandaki mevzuatın tam işlevselliğe kavuşturulması kritik öneme sahiptir.

Hal böyle olmakla birlikte, ABD'nin Çin'e % 60 oranında yani %10-%20 arasında ilave gümrük tarifeleri ile karşılaşacak diğer üçüncü ülkelerden çok daha yüksek gümrük tarifeleri uygulamasına geçmesi, Çin'e oranla Türkiye'nin ihracat ürünlerini daha rekabetçi duruma da getirebilmektedir. Dolayısıyla ABD pazarında bazı ürün gruplarında Çin ürünlerine ikame etkisinden avantaj sağlayacak ihracat kalemleri olacaktır. Ancak Türkiye açısından en temel fırsat, Çin ekonomisinden ayrışan Batı ekonomilerinde elde edebileceği yeni konumlanmadır.

Türkiye Açısından Sonuçlar

İkinci Trump döneminin sabit dinamiği olmaya aday Çin'in yükselişini perdeleme stratejisinin bir sonucu olarak bir yandan ABD diğer yandan Avrupa ekonomilerinin Çin ile karşılıklı bağımlıklarının zayıfladığı bu senaryonun Türkiye açısından bir fırsata dönüştürülmesi mümkündür. Türkiye'nin mevcut sanayi altyapısı ve tecrübesi, büyük iç pazarı ve açık ticaret sistemi, Çin'den delokalize olmaya zorlanacak Batılı şirketlerin yeni yatırım coğrafyalarında daha ağırlıklı olarak yer edinmesine olanak sağlayabilmektedir. Ancak bu beklentinin gerçekleşmesi için de Ankara tarafından bazı adımların atılması gerekmektedir. Halihazırda Türkiye'nin yabancı sermaye çekme kapasitesi zayıflamıştır. 2024 yılı itibariyle 1.2 trilyon dolar büyüklüğe eriştiği tahmin edilen bir ulusal ekonominin üretime yönelik sektörlerde yılda toplamda 6 milyar dolar kadar doğrudan yabancı sermaye çekebilmiş olması dikkat çekicidir ve ülkenin ekonomik potansiyeli ile uyumlu olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla başta makro ekonomik istikrar ile hukuk devleti niteliğinin güçlendirilmesi olmak üzere yatırım ortamının kalıcı olarak iyileştirilmesine ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Bunun yanısıra, Türkiye'nin dış politika yöneliminde de bazı tercihlerde bulunması gerekecektir. Türkiye'nin birçok kesim tarafından tarafsızlık olarak algılanan yönelimine devam etmesi, başka bir deyişle kendini söylemsel olarak Batı ile Çin ve Rusya önderliğinde oluşan Batı karşıtı blok arasında eşit mesafede konuşturması, gittikçe artan biçimde jeo-politik hizalanmalar üzerinden şekillenen ekonomik kaynak paylaşımına dair yarışta geride kalmasına yol açabilmektedir. Türkiye'nin Batı odaklı kurumsal sistem içindeki özgül ağırlığı bir yana bırakılarak adeta bağlantısız bir ülkeymiş gibi bu ülkeler grubuna mesafeli durması, Batı kaynaklı ticaret ve yatırım dinamikleri yer değiştirirken sermaye ve teknolojinin Türkiye yerine Güney ve Doğu Avrupa hatta ve hatta Kuzey Afrika'daki seçeneklere yönelmesini kolaylaştıracaktır.

Örneğin ülkemizin BRICS başvurusunu da bu doğrultuda değerlendirmek gerekmektedir. Türkiye'nin Çin başta olmak üzere BRICS ülkeleri ile ekonomik ilişkilerini çeşitlendirmesi ve derinleştirmesi faydalıdır. Ancak bunun hakim jeopolitik ortamda ülkenin diğer ekonomik ortaklıklarından elde edilen kazanımlara zarar vermeden yapılmasının yolu araştırılmalıdır. Sonuçta Türkiye'nin gerek yabancı sermaye gerek teknoloji stokunda, liberal sistemlerle yönetilen ülkelerin (ABD, Avrupa, Japonya, Güney Kore vs) payı %80'in üzerinde ger-

çekleşmektedir. Bu mevcut ve potansiyel kazanımlar riske atılmadan bir ekonomik çeşitlenme stratejisi hayata geçirilmelidir. Örneğin amaç, Çin'den daha fazla finansman ve teknoloji alabilmekse, bu hedefe BRICS ile yakınlaşma yerine doğrudan ikili ilişkilerin derinleştirilmesi üzerinden ulaşılması daha işlevsel olabilmektedir. Bu nedenle, sadece siyasi saiklerle değil ama ekonomik saiklerle de Türkiye'nin asli sistemsel ve kurumsal aidiyetinin Batı bloğu içinde olduğuna dair oluşabilecek tereddütleri gidermesi elzemdir. Bunun birinci şartı, Anayasasında da ifadesini bulan demokratik ve sosyal hukuk devletinin gereklerini yerine getirmektir.

TRUMP, ORTADOĞU'NUN DÖNÜŞÜMÜ VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Araştırmanın bu başlığı Barçın Yinanç tarafından kaleme alınmıştır.

Yeni Trump yönetiminin göreve gelişi, Ortadoğu'da ve Türkiye-ABD ilişkilerinde yeni ve belirsiz bir dönemin başlangıcını işaret etmektedir. Donald Trump'ın daha önceki başkanlık döneminde bölgeye yönelik alışılmadık yaklaşımları, İsrail ile Arap ülkeleri arasındaki diplomatik normalleşme süreci ve İran'a karşı sergilediği sert duruş, bölgesel dengeleri ciddi ölçüde etkilemiştir. Gazze savaşı, Suriye'de oluşan yeni dengeler ışığında Trump'ın yeni döneminde de Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerin nasıl şekilleneceği belirsizliğini korumaktadır.

Filistin-İsrail Çatışması

Donald Trump, İsrail Başbakanı Netanyahu'nun taleplerini karşılama konusunda selefleriyle karşılaştırıldığında en cömert ABD Başkanı olmuştur.⁴³ 2020'de, damadı Jared Kushner'in arabuluculuğunda İsrail'in Arap ülkeleri BAE, Bahreyn ve Fas'la imzaladığı normalleşme anlaşmaları,⁴⁴ bir nevi 7 Ekim'e giden yolu açmıştır. Arap ülkelerinin Filistinlilerin arkasından yürüttüğü gizli görüşmeler ortaya çıkarken, Filistin sorunu merkezietini yitirmiş ve Filistin halkı kendi kaderine terk edilmiştir. Hamas'ın 7 Ekim saldırısının bir amacı, İbrahim Anlaşmaları'nı etkisizleştirmek olmuştur. ABD gözetiminde Suudi Arabistan ile İsrail arasında normalleşme görüşmelerinin sürdüğü bir dönemde harekete geçen Hamas, Filistin sorununun bölge gündeminden düşmesi olasılığına karşı ön almak istemiştir.

Trump'ın seçilmesi, iktidarda kalmak için savaş ve gerilim ortamını canlı tutmak isteyen İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu tarafından memnuniyetle karşılanan bir gelişme olarak algılanmıştır. Ulusal Güvenlik Danışmanı'ndan Kudüs'e atanacak büyükelçiye kadar Trump'ın ekibinde İsrail'le doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilenecek isimlerin neredeyse tümünün "Netanyahu'nun

⁴³ Friedman, D., 2022. Sledgehammer: How Breaking with the Past Brought Peace to the Middle East. New York: HarperCollins

⁴⁴ Ravid, B., 2021. Trump's Peace: The Abraham Accords and the Reshaping of the Middle East. Tel Aviv: Sella Meir Publishing

dostları" denecek kadar İsrail yanlısı kişilerden oluşması, bu algıyı güçlendirmektedir.⁴⁵ Ancak, ikilinin geçmişte de ilişkilerinin inişli çıkışlı olduğunu göz önünde bulundurulduğunda Trump'ın Netanyahu'ya gözü kapalı her desteği vereceğini varsaymak için henüz erkendir.

Mevcut şartlar altında Gazze savaşı, Filistin sorunu ve bölgesel barış bağlamında en kritik rolü Suudi Arabistan ve ikinci planda Körfez ülkeleri oynayacaktır. Trump, İbrahim Anlaşmaları'nın devamını sağlamak üzere Suudi Arabistan ile İsrail arasındaki normalleşme için çaba gösterecektir. Hızlı bir anlaşma yapmak isteyen Trump'ın, "Filistinlileri yok sayan" kişilerden oluşan İsrail yanlısı ekibi tarafından frenlenmesi de mümkündür.

Seçimlere üç ay kala Washington'a gelen Netanyahu ile yaptığı görüşme öncesinde, Trump, Netanyahu'ya Gazze savaşını bir an önce bitirmesi gerektiğini söylemiştir. Trump ayrıca İsrail'in "halkla ilişkiler konusunda iyi olmadığını" ve bu tür bir "reklamın" İsrail'i "parça parça ettiğini" de vurgulamıştır.

Trump'ın ekibinde, İsrail yanlısı olduğu kadar Türkiye karşıtlığıyla da dikkat çeken isimlerin etkisiyle, Türkiye'nin İsrail politikası, Ankara-Washington ilişkilerinde gerilime yol açabilir. Hamas'ı terör örgütü olarak gören Trump, Hamas'ı direniş örgütü olarak gören Türkiye'yi İsrail politikası nedeniyle eleştirse de Ankara'nın Filistinli gruplara yakınlığını arka kapı diplomasisinde kullanma olasılığı göz ardı edilmemelidir.

Körfez Ülkelerinin Rolü

Netanyahu, Hamas ve Hizbullah'ın -deyim yerindeyse- kolunu kanadını kırdıktan sonra, asıl hedefini İran'a ölümcül bir darbe vurmak olarak belirlemiştir. İsrail'in oyun planının, ABD'nin Riyad'a vereceği güvenlik garantileri ve ek olarak İran'ın güçsüzleştirilmesi karşılığında, Filistin konusunda taviz vermeden Suudileri ikna edebileceğine dayandığı görülmektedir.⁴⁶ Ancak Suudi Arabistan'dan son dönemde gelen sinyaller, bu planının karşılık bulmasının zor olabileceğini göstermektedir. İnsan hakları konusundaki duyarsızlığı nedeniyle Trump'ı her zaman tercih edecek Suudi yönetimi, bununla birlikte genel anlamda ABD'ye sırtını dayama konusunda çok daha şüpheli bir tutum sergilemeye başlamıştır. Bu yönelimde, ABD'nin bölgedeki askeri varlığını azaltarak Çin'e odaklanması ve Suudilerin siyasi ve ekonomik seçeneklerini çeşitlendirmek istemesi de rol oynamıştır. Bu nedenle Riyad, Çin ile yakınlaşıp, Çin'in arabuluculuğuyla Tahran'la normalleşme diyaloguna girmiştir. Bölgeye istikrar kazandırmak için lider rolü üstlenmek isteyen Suudi Arabistan, Netanyahu'nun özellikle kendi siyasi bekası uğruna İran'ı provoke ederek savaşın daha da büyüterek bölgeye yayılmasına karşı durmaktadır. Filistin davasına dair anlamlı bir kazanım olmadan Riyad'ın İsrail'le normalleşmeye evet diyemeyeceği düşüncesi de giderek güçlenmektedir.

⁴⁵ The Times, 2025. Think Trump's an isolationist? Think again.

<https://www.thetimes.co.uk/article/think-trumps-an-isolationist-think-again-p3n2llp02>

⁴⁶ England, A., 2024. Middle East looks to Saudi Arabia to rein in Donald Trump. Financial Times.

<https://www.ft.com/content/8f89fd03-d53c-4e06-9531-2048b8a862b5>

Bu görüşü savunanlara göre, diğer Körfez ülkelerinden daha büyük bir Arap nüfusa sahip olan Suudi Arabistan, özellikle halkının tepkisini göze alamayacağı için, Filistin konusunda İsrail'in beklediği tavize yanaşmakta isteksiz davranacaktır. Ayrıca Riyad'ın, Filistin davası üzerinden Körfez ülkeleri arasında da liderlik konumunu pekiştirmek istediği gözlemlenmektedir.

Filistin halkının hakları konusunda özel bir hassasiyeti olmayan Trump ve ekibi için temel hedef, başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkelerinin Çin'le daha fazla yakınlaşmasını önlemek olacaktır. Bu nedenle, ekibi ne kadar İsrail yanlısı olursa olsun, Trump'ın İsrail-Suudi yakınlaşmasını sağlayabilmek adına Netanyahu'ya baskı yapması ihtimalini göz ardı etmemek gerekmektedir.

Askeri ve siyasi olarak çok zayıf düşmüş ve İsrail'e tehdit oluşturamayacak bir Hamas'ın, Trump için önemli bir kazanım olarak görülme ihtimali olduğunu söylemek mümkündür. Netanyahu'nun "Filistin'in hakları konusundaki taviz vermez tutumu" nedeniyle Körfez ülkeleriyle ABD'nin siyasi ve ekonomik ilişkilerinin olumsuz etkilenme ihtimali, Trump'ı Netanyahu'yu zorlamaya sevk etmesi olasıdır.

İran ile İlişkiler

Trump, İsrail yanlısı olduğu ölçüde İran karşıtıdır.⁴⁷ İran rejimiyle angajman yerine konfrontasyonu tercih eder, çünkü rejimin ancak "sertlik" dilinden anlayacağı savunmaktadır. İran'ın nükleer programının bomba üretme aşamasına gelmesini engellemek amacıyla Tahran'la imzalanan anlaşmadan (JCPOA) çekilen Trump, başkanlığı döneminde ülkeye maksimum baskı uygulamıştır. Ancak Trump, bu kez karşısında farklı bir konjonktür ve farklı bir İran yönetimi bulacaktır. İlimli kimliği ve ABD ile müzakerelere dönülmesi gerektiği mesajıyla seçimleri kazanan Mesud Pezeşkiyan'ın cumhurbaşkanı olduğu İran, İsrail'in provokatif saldırılarına temkinli ve ölçülü yanıtlar vererek tırmandırmamayı seçmiştir.

İsrail bir yandan Hamas ve Hizbullah'la savaşırken, Suriye'den Yemen'e İran'ın milislerine ve müttefiklerine yönelik saldırılarını artırmıştır. Bu durum, Tahran rejiminin vekil güçleri ve müttefiklerinin yıpratıcı darbeler almasına yol açmıştır. Tüm bu gelişmeler, İran'ın Körfez ülkeleriyle ilişkileri yumuşatma çabasını artırmıştır. Trump'ın, iç siyasi dinamikler açısından gerilimden fayda sağlayan Netanyahu'nun İran'ı krize sürükleme stratejisine ilk etapta destek verme ihtimalini beklemek mümkündür. Ancak Trump, büyük ölçekli bir İsrail-İran savaşını istemeyen Körfez ülkelerinin baskısı altında kalabilir. Trump, kampanya döneminde de İran hakkında çelişkili mesajlar verdi, ancak diyaloga kapıyı kapatmamıştır. Elon Musk'ın, Trump'ın seçimi kazanmasından sonra İran'ın BM büyükelçisi ile görüşmesi de Trump'ın İran'la müzakere yoluna gitme seçeneğinin dışlanmaması gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda Suriye'nin mevcut durumu dikkatle değerlendirilmelidir.

⁴⁷ England, A., 2025. Iran and the onset of a Trumpian world. Financial Times.: <https://www.ft.com/content/ca734a4d-07dc-4c10-a3f7-878107662661>

Son dönemde İsrail, Suriye, Lübnan ve Gazze'deki İran hedeflerine yönelik saldırılarını büyük ölçüde artırmış ve bu saldırılar, İran'ın bölgedeki vekil güçlerinin ciddi şekilde zayıflamasına yol açmıştır. Özellikle Suriye'de Esad rejiminin devrilmesi ve İsrail'in Lübnan saldırıları ve devamında imzalanan ateşkes, Tahran'ın Suriye ve Lübnan'daki stratejik varlığını ciddi şekilde sekteye uğratmıştır. Gazze'de ise Hamas'ın zayıflaması, İran'ın bölgesel etkisinin İsrail tarafından sistematik bir şekilde sınırlandırıldığını göstermektedir. Bu gelişmeler, İran'ın bölgede uzun yıllar boyunca oluşturduğu vekil güçler ağı ve stratejik nüfuzun büyük ölçüde aşındığını ortaya koymaktadır. İran'ın bu kayıpları, yalnızca askeri düzeyde değil, aynı zamanda bölgesel diplomasi açısından da derin etkiler yaratmıştır.

Türkiye açısından, bu durum hem fırsatlar hem de riskler barındırmaktadır. İran'ın zayıflayan bölgesel etkisi, Türkiye'ye bölgede daha etkin bir rol üstlenme şansı sunarken, aynı zamanda bölgesel tansiyonun yükselmesi riskini de beraberinde getirmektedir. Türkiye, bu noktada İran'ın bölgeden çekilmiş olmasının doğurduğu güç boşluğunu iyi analiz etmeli ve bu boşluğu doldururken dengeli bir politika izlemelidir. Bölgesel barış ve istikrarı teşvik edecek girişimlerde bulunulması, Türkiye'nin stratejik çıkarları açısından kritik önem taşımaktadır.

Ayrıca Türkiye, İsrail'in bölgedeki sert müdahalelerini dengelemek adına uluslararası platformlarda daha aktif bir diplomatik rol oynamalıdır. Bununla birlikte, İran'ın çatışma yaratan stratejilerinin eleştirisinin yanı sıra, İsrail'in saldırgan politikasının da açık bir şekilde dile getirilmesi gerekmektedir. Bu, Türkiye'nin hem bölgedeki rolünü güçlendirecek hem de daha geniş bir uluslararası destek kazanmasına katkı sağlayacaktır.

Tahran'daki rejim tarihinin belki de en sallantıda olduğu anında. ABD-İsrail baskısını savuşturmak ve ayakta kalabilmek için nükleer programından ciddi tavizler vereceği bir anlaşmaya hızla vararak, soluklanmak isteyebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bunun yanı sıra Tahran'ın nükleer programına hız vermesi de seçenekler arasındadır. Öte yandan, halk protestolarının dönem dönem alevlenmesiyle içerde toplumsal hoşnutsuzluğun baskısı altında sıkışan rejim, uluslararası ve bölgesel arenada itibarını ve etkisini yerle yeksan eden darbeleri hazmetmekte zorlanacak, iç hesaplaşma sürecine girebilecektir. Bu nedenle, Türkiye'nin Tahran'da bir rejim değişikliği olasılığına da hazırlıklı olması gerekmektedir.

Irak ile İlişkiler

ABD'nin 2003 yılında Irak'a müdahalesi, bölgedeki dengeleri derinden etkilemiştir. Amerikan askerlerinin varlığı, yıllar boyunca gerek güvenlik gerekse siyasi düzeyde tartışmaların odağı olmuştur. Trump, başkanlığı sırasında Amerikan askerlerinin Ortadoğu'dan çekilmesi gerektiğini sık sık dile getirse de, Irak'tan çekilme konusunu ele almamıştır. Aksine, 2020 yılında Irak parlamentosunun Amerikan askerlerinin çekilmesi yönünde aldığı karara karşı, ABD'nin Irak'tan asla çekilmeyeceğini ifade etmiştir. Trump'ın bu tutumu, sadece IŞİD'le mücadele bağlamında değil, aynı zamanda İran'ın bölgede güçlenmesini engelleme stratejisinin bir parçası olmuştur.

Şu anda ABD, Irak'ta 2.500 asker bulundurmaktadır. ABD ve Irak, Eylül 2025'e kadar ABD öncülüğündeki koalisyon güçlerinin Irak'taki askeri misyonunun sona erdirilmesi ve ikili güvenlik ortaklığına geçişi öngören bir anlaşma imzalamıştır.⁴⁸ Bu anlaşma, ABD'nin Irak'taki varlığını tamamen sona erdirmekten ziyade, asker sayısının azaltılması ve bazı üslerin boşaltılması suretiyle varlığın yeniden yapılandırılmasını hedeflemektedir. Anlaşma kapsamında, ABD'nin Irak'taki asker sayısının ne kadar azaltılacağına dair kesin rakamlar belirtilmemiştir. Ancak, mevcut yaklaşık 2.500 askerin bir kısmının çekilmesi ve kalan güçlerin Irak güvenlik güçlerine danışmanlık ve eğitim desteği sağlamaya devam etmesi planlanmaktadır.

Bu düzenlemenin esnekliği, sahadaki gelişmelere, özellikle IŞİD'in yeniden güçlenme ihtimaline bağlı olarak, ABD'nin Irak'taki asker sayısını gerektiğinde artırma olasılığını da içermektedir. Dolayısıyla, ABD'nin çekilme kararı tamamen siyasi bir adım olmaktan ziyade, güvenlik ve stratejik ihtiyaçlara göre şekillenecek dinamik bir süreçtir. Özetle, ABD ve Irak arasında imzalanan bu mutabakat, ABD'nin Irak'taki askeri varlığını tamamen sona erdirmekten ziyade, mevcut koşullara uyum sağlayacak şekilde yeniden yapılandırma ve ikili güvenlik işbirliğini güçlendirme niyetini yansıtmaktadır.

Irak'taki Amerikan askeri varlığı, sadece güvenlik kaygılarıyla sınırlı değildir. ABD, Irak'ı Ortadoğu'daki stratejik dengelerin kilit noktası olarak görmektedir. Özellikle İran'ın nüfuz alanını genişletme çabalarına karşı, Irak'ta kalıcı bir Amerikan varlığı önemli bir caydırıcı unsur olarak değerlendirilmektedir. Irak'taki Amerikan üsleri, hem İran destekli Şii milis gruplarına hem de bölgedeki terör tehditlerine karşı bir gözetleme ve müdahale platformu işlevi görmektedir. Aynı zamanda, Irak üzerinden Körfez ülkeleriyle iş birliği ve enerji güvenliği politikaları da ABD'nin bölgedeki öncelikleri arasında yer almaktadır.

ABD'nin çekilmesi durumunda ise, bölgedeki askeri etkinliğini korumak için Ürdün gibi komşu ülkelerdeki üsler ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda Ürdün'e yapılan yatırımlar ve lojistik altyapı geliştirme çalışmaları, ABD'nin Irak'taki varlığını Ürdün üzerinden dengeleme planlarının bir göstergesidir.

ABD'nin Irak'tan çekilmesi, Türkiye açısından hem fırsatlar hem de riskler barındırmaktadır. Bir yandan, ABD'nin çekilmesi Irak'ta oluşacak güç boşluğu-

⁴⁸ ABC News, 2024. US withdrawing from Iraq: Agreement to lead to troop reductions. <https://abcnews.go.com/Politics/us-withdrawing-iraq-agreement-lead-troop-reductions/story?id=114296946>

nun doldurulması için Türkiye'ye daha fazla alan yaratabilir. Özellikle Irak'ın kuzeyindeki PKK tehdidi ve Türkiye'nin sınır güvenliği politikaları açısından bu gelişmenin bir avantaj sağlayabileceğini söylemek mümkündür. Diğer yandan, ABD'nin çekilmesiyle İran'ın Irak'taki etkisini artırma çabalarına hız vermesini beklemek yanlış olmayacaktır. Bu durum, Türkiye'nin hem Irak merkezi hükümeti hem de Kürt Bölgesel Yönetimi (KBY) ile daha sıkı iş birliği yapmasını gerektirecektir.

Ayrıca, Türkiye'nin Irak'taki enerji projelerine olan ilgisi ve 2024 yılında imzalandığı antlaşma ile artan ticari ilişkileri, ABD'nin çekilmesiyle daha önemli hale gelebilir.⁴⁹ Irak'taki istikrarın bozulması veya İran'ın etkisinin artması, Türkiye'nin enerji güvenliği politikalarını ve Irak ile ekonomik bağlarını olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, Türkiye'nin ABD'nin çekilmesi sürecini yakından takip ederek hem Irak merkezi hükümetiyle hem de bölgesel aktörlerle güçlü ilişkiler kurması elzemdir.

Sonuç olarak, ABD'nin Irak'tan çekilme süreci, bölgesel dengeleri yeniden şekillendirebilecek bir dönüm noktasıdır. Türkiye, bu süreçte Irak'taki gelişmeleri hem güvenlik hem de ekonomik çıkarları açısından dikkatle analiz etmeli ve bu yeni dönemin getireceği fırsat ve tehditleri dengelemek için proaktif bir dış politika izlemelidir.

Suriye Politikası

Suriye'de ise durum daha da karışıktır. Trump, 2019 yılında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile yaptığı telefon görüşmesinde, Türk ordusunun IŞİD'le mücadele edeceği güvencesi üzerine Amerikan askerlerinin çekileceğini vaat etmiş, ancak Amerikan bürokrasisinin, askerî ve istihbarat birimlerinin itirazları sonucu sayıları 900 ile 2000 arasında değişen Amerikan askeri Suriye'de kalmaya devam etmiştir. Türkiye ile ABD arasındaki en ciddi anlaşmazlık ve sürtüşme kaynaklarından biri, Washington'un PYD/YPG'ye yaptığı askeri ve siyasi yardımlar olmaya devam etmiştir.

Ankara, Suriye konusunda 2016 sonrasında üç temel hedefe odaklanmıştır: Kürt bölgelerinin özerklik taleplerinin kontrol altında tutulması, sınır güvenliğinin sağlanması ve Suriyeli mültecilerin güvenli dönüşünün gerçekleştirilmesi. Türkiye, bu hedeflere ulaşmak için Suriye rejimiyle normalleşme adımlarını ve iç uzlaşma süreçlerini teşvik etmiştir.

ABD ise, Suriye'deki önceliklerini iki ana başlık altında toplamaktadır: İsrail'in güvenliğini Suriye-İran hattına karşı korumak ve IŞİD'in yeniden güçlenmesini engellemek. Washington, bu amaçlarla bölgedeki Kürt güçlerine destek vermeyi sürdürürken, Ankara'nın taleplerine mesafeli yaklaşmıştır. Her iki tarafın farklı öncelikleri, Suriye'nin geleceğine yönelik politikalarında uyumsuzluk yaratmakla birlikte, sınır güvenliği ve terörle mücadele gibi ortak kaygılar, sınırlı iş birliği alanları sunmaktadır.

⁴⁹ Anadolu Agency, 2024. Türkiye, Irak 26 anlaşma ve mutabakat zaptı imzaladı. <https://www.aneews.com.tr/middle-east/2024/04/23/turkiye-iraq-ink-26-agreements-mous-during-president-erdogans-visit-to-baghdad>

Suriye'de Esad hükümeti devrilmeden önce Cumhurbaşkanı Erdoğan, özellikle kişisel diyalogunu da kullanarak Trump'ı PYD/YPG'ye verilen desteği kesmesi ve Amerikan askerlerinin bölgeden çekilmesi için ikna etmeye çalışması beklenmekteydi. ABD'nin çekilmesine yönelik baskının ise Trump'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı ve Dışişleri Bakanı başta olmak üzere kendi ekibinin itirazıyla karşılaşmasının muhtemel olduğu düşünülüyordu. Özellikle Ulusal Güvenlik Danışmanı, eski asker Mike Waltz, ABD'nin az sayıda asker bulundurup bölgesel gruplarla iş birliği yaparak aktivizmini sürdürmesi gerektiğini savunmaktaydı. Ancak Trump'ın göreve başlamasına iki aydan az bir süre kala, Türkiye dahil Batı tarafından terör örgütü olarak ilan edilmiş olan Heyet Tahrir el-Şam (HTŞ) liderliğindeki muhalif grupların başlattığı saldırı, 2016'dan sonra sahada oluşan bütün dengeleri ters yüz etti. HTŞ liderliğindeki muhalif gruplar kendilerini de şaşırtacak derecede direniş görmeden, önce Halep'i alıp ardından Hama'yı kuşattı ve Esad rejimini devirdi.

Esad'ın devrilmesinde bölgesel güçlerden aldığı destek önemli rol oynadı. Suriye iç savaşta, Rusya, İran ve Lübnan Hizbullah'ının verdiği destek sayesinde ayakta kalmıştı. Ancak Rusya, Ukrayna savaşına yoğunlaşırken, İsrail gerek İran'ın Suriye'deki hedeflerine gerekse Lübnan Hizbullah'ına yıpratıcı darbeler vurdu. Bu durum, Esad hükümetinin müttefiklerinden gördüğü desteğin kesilmesine yol açtı. Böyle bir konjonktürde İran ve Rusya Esad'a destek için Suriye'ye askeri güç takviyesi yapmakta zorlanmıştır.

Dış baskıların yanı sıra Esad rejimi içeriden de ciddi ölçüde zayıflamış ve yıpranmıştır. 13 yıl süren savaş boyunca ülke ekonomisinin çöküşü, temel altyapının büyük ölçüde zarar görmesi ve halkın yaşam koşullarının dayanılmaz bir hale gelmesi, rejime olan toplumsal desteğin hızla erimesine neden olmuştur. Gıda, enerji ve ilaç gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması, kitlesel yoksulluk ve işsizlikle birleşmiş, rejim içindeki sosyal meşruiyetin altını oymuştur. Toplumun geniş kesimlerinde süregelen memnuniyetsizlik, zamanla pasif bir direniş ve rejime karşı artan bir hoşnutsuzluğa dönüşmüştür.⁵⁰

İç kırılmalıklar, savaş sırasında ve sonrasında yerel düzeyde ortaya çıkan milis grupları arasında da belirgin hale gelmiştir.⁵¹ Esad rejiminin bağlantılı olduğu bu milis güçlerin, savaş esnasında merkezi otoritenin boşluklarını doldurmak amacıyla geniş yetkilere sahip olduğu ancak savaşın ilerleyen safhalarında bu grupların rejimden bağımsız hareket etmeye başladıkları görülmektedir. Bazı milis liderlerinin, kendi çıkarlarını koruma ve bölgesel kontrolü sürdürme amacıyla rejime olan bağlılıklarını gevşettiği, bunun da Esad'ın ülkedeki kontrol kapasitesini daha da sınırladığı görülmektedir. Özellikle İran ve Rusya gibi dış aktörlerin desteklediği bazı milislerin, doğrudan kendi patronlarının çıkarları doğrultusunda hareket etmesinin merkezi hükümetin otoritesinin altını oyduğu da bilinmektedir.

⁵⁰ Byman, D., 2024. How Bashar al-Assad's Regime Crumbled. The New Yorker. <https://www.newyorker.com/news/q-and-a/how-bashar-al-assads-regime-crumbled>

⁵¹ Byman, D., 2024. The Fall of Assad's Syria. The New Yorker. <https://www51.newyorker.com/news/the-lede/the-fall-of-assads-syria>

Aynı zamanda, rejim içinde yolsuzluğun derinleşmesi ve Esad ailesinin iç çevresindeki bölünmeler, yönetimin iç mekanizmalarını daha da işlevsiz hale getirmiştir. Devlet bürokrasisinde artan rüşvet, kaynakların kötü yönetimi ve elitler arasında artan gerilim, rejimin hem halka hem de kendi destekçilerine karşı güven kaybetmesine yol açmıştır. Özellikle savaş sonrası yeniden inşa sürecinde başarısızlık, rejimin kalan destek tabanını da zayıflatmıştır.

13 yıl süren savaş boyunca yıpranan ordu, askeri kayıplar ve düşük moral nedeniyle artık bir ulusal güvenlik gücü olmaktan çok, rejimin dar bir bölgeyi kontrol etmesine yardımcı olan sınırlı bir araç haline gelmiştir. İçerideki bu yapısal zayıflıkların dış destek kaybıyla birleştiğinde, Esad yönetiminin uzun vadede sürdürülebilir bir iktidar yapısı oluşturma kapasitesini ciddi şekilde sınırladığı ve bu durumun Suriye'deki güç dengelerinin yeniden şekillenmesine yol açtığı bilinmektedir.

Esad Sonrası Suriye: Fırsatlar ve Riskler

Suriye'de Beşar Esad'ın devrilmesinin, yalnızca bir rejim değişikliği olarak değil, aynı zamanda bölgenin jeopolitik dengelerini kökten sarsacak bir gelişme olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Esad rejiminin son bulması, bölgesel güç mücadelesinde yeni bir sayfa açarken, uluslararası aktörler arasındaki nüfuz rekabetini de daha karmaşık bir hale getirebilecektir.⁵² Ancak bu değişimin nasıl bir Suriye doğuracağı, hem yerel dinamiklere hem de uluslararası aktörlerin bu sürece müdahale biçimlerine bağlı olacaktır.

Esad Sonrası Dönemin Fırsatları

Esad sonrası dönemin en büyük fırsatlarından biri, Suriye'nin yeniden inşa sürecine girmesi ve uzun yıllardır süregelen çatışmaların sona erme ihtimalidir. Rejimin devrilmesi, farklı toplumsal kesimlerin katılımıyla daha kapsayıcı bir yönetim yapısının kurulmasını mümkün kılabilmesi sadece Suriye halkı için değil, aynı zamanda komşu ülkeler ve bölge için de daha istikrarlı bir ortam yaratma potansiyeli taşımaktadır. Ayrıca, Suriye'nin ekonomik olarak yeniden canlanmasının ve doğal kaynaklarının daha verimli kullanılmasının hem ülke içinde refahın artmasına hem de bölge ülkeleriyle ticari ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayabileceği öngörülmektedir.

Bunun yanı sıra, Esad rejiminin yıkılması, Suriye'nin uluslararası toplumla ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcı olabileceğinden uzun yıllar boyunca izolasyona maruz kalan Suriye'nin, uluslararası yardımlara ve diplomatik ilişkilere de yeniden açık hale gelebilmesi ihtimali bulunmaktadır. Bu durum, Batı ülkelerinin ve bölgesel güçlerin yeniden inşa sürecinde etkin rol oynamasını ve Suriye halkının yaşam koşullarının iyileşmesine yönelik adımlar atılmasının sağlanmasını mümkün kılmaktadır.

⁵² Byman, D., 2024. Syria After Assad. The New Yorker. <https://www.newyorker.com/magazine/2024/12/23/syria-after-assad>

Esad Sonrası Dönemin Riskleri

Bununla birlikte, Esad sonrası dönem ciddi riskler de barındırmaktadır. Rejimin çökmesi, ülke genelinde bir otorite boşluğu yaratabilmekte ve bu boşluğun radikal gruplar veya silahlı milisler tarafından doldurulabileceği belirtilmektedir. Bu durum, yalnızca Suriye'nin değil, komşu ülkelerin de güvenliğini tehdit etmektedir. IŞİD gibi radikal örgütlerin bu süreçte yeniden güç kazanması, bölgedeki güvenlik risklerini daha da artırabilmekte; aynı zamanda, farklı etnik ve mezhepsel gruplar arasındaki derinleşmiş kutuplaşmalar, yeni bir iç savaş dalgasını tetikleme potansiyeline sahip olmaktadır.

Uluslararası aktörler açısından da Suriye'nin geleceği, ciddi bir rekabet alanı haline gelebilmekte bu nedenle ABD, İsrail, Türkiye, Körfez ülkelerinin Suriye üzerindeki nüfuzlarını artırmak için yoğun bir mücadeleye girebilecekleri öngörülmektedir. Bu durumun Suriye'nin toparlanmasını zorlaştırmasına ve ülkenin uzun vadede bir vekalet savaşına sahne olmasına yol açabileceği bilinmektedir.

Özetle, Esad sonrası Suriye'nin nasıl bir şekil alacağı, büyük ölçüde yerel ve uluslararası aktörlerin nasıl bir strateji izleyeceğine bağlıdır. Daha kapsayıcı bir yönetim ve istikrarın sağlanması, bölgesel güçlerin rekabetten ziyade iş birliğine yönelmesine bağlıdır. Ayrıca, uluslararası toplumun Suriye'nin yeniden inşa sürecinde daha etkin bir rol üstlenmesi ve bölgesel sorunların çözümüne yönelik kapsamlı bir plan geliştirilmesi gerekmektedir. Aksi halde, Esad sonrası dönemde ortaya çıkacak fırsatların, hızla yeni çatışmalar ve krizler için bir zemine dönüşme ihtimali bulunmaktadır.

BM Güvenlik Konseyi'nin 2254 Sayılı Kararı

BMGK'nin 2254 sayılı kararı (18 Aralık 2015) uluslararası toplum tarafından kabul gören bir siyasi çözüm planıdır ve Suriye'nin demokratikleşme süreci için temel bir belge olarak görülmektedir. Ancak, taraflar arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle uygulanması askıda kalmıştır. Son dönemde Astana sürecinin aktörleri olan İran, Rusya ve Türkiye'de dahil olmak üzere pek çok uluslararası aktör bu karara yol haritası olarak baktıklarını ifade etmişlerdir. Kararda şu temel noktalar yer alır:

- **Siyasi Çözüm ve Geçiş Süreci:**

Suriye'de tüm tarafların katılacağı bir geçiş sürecinin başlatılması, yeni bir anayasanın hazırlanması ve özgür, adil seçimlerin yapılması öngörülmektedir.

- **BM Denetiminde Seçimler:**

BM gözetiminde, uluslararası standartlara uygun şekilde yapılacak seçimler vurgulanmıştır. Bu seçimlere, hem yurt içindeki hem de yurt dışındaki Suriyelilerin katılımı sağlanmalıdır.

- **Kapsayıcılık ve Güvenilirlik:**

Seçimlerin, şeffaf bir ortamda ve tüm grupların katılımıyla gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

- **Geçici Hükümet ve Anayasa Süreci:**

Geçici yönetim mekanizmasının oluşturulması, yeni bir anayasanın hazırlanması ve ardından BM denetiminde seçimlere gidilmesi çağrısında bulunmaktadır.

Türkiye ve Suriye

Türkiye, sınır güvenliği, mülteci krizi ve terörle mücadele gibi konularda Suriye'deki değişimlerden önemli ölçüde etkilenebilmektedir. Esad sonrası dönemde oluşacak siyasi boşluk, Türkiye'nin hem müttefiklerini hem de tehdit unsurlarını yeniden tanımlamasını gerektirecektir. Türkiye'nin bu süreçte etkin bir rol üstlenmesi, hem kendi ulusal çıkarlarını koruması hem de bölgesel istikrarın sağlanması açısından kritik öneme sahiptir.

Öncelikle, Suriye'de oluşacak güç boşluğunun, bölgede daha büyük bir rekabete yol açması mümkündür. Bu nedenle Türkiye'nin Suriyeli Kürt grupların artan etkisini sınırlamak için sınır ötesi operasyonlarını artırması olasılığı bulunmaktadır. Aynı zamanda, mülteci krizinin çözümü için Türkiye'nin, Suriye'nin yeniden inşası sürecinde daha aktif bir rol oynamak istemesi de olasıdır.

İran'ın Suriye'den çekilmesi ve milis güçlerinin büyük ölçüde etkisiz hale getirilmesi, Rusya'nın ise Ukrayna'daki savaşa odaklanması nedeniyle Suriye'deki etkisinin azalması, Türkiye'ye sahada belirgin bir avantaj sağlamış görünmektedir. Ancak bu güç boşluğunun, yeni ve daha geniş kapsamlı bir bölgesel savaşın kıvılcımını ateşlemesi de mümkündür. Türkiye'nin Suriye'de elde ettiği kazanımların, özellikle İran ve Rusya'nın zayıflamasıyla birlikte bölgede bir "zafer" hissine dönüşmesi de, dikkatle ele alınması gereken riskleri barındırmaktadır.

Türkiye'nin Suriye'deki kazanımlarını konsolide etmek ve bölgeyi kontrol altına almak için attığı her adımın, başta İsrail ve ABD olmak üzere uluslararası aktörlerin dikkatini çekebilme olasılığı bulunmaktadır. İsrail'in, İran'ın gerilemesini kendi lehine çevirmişken, Türkiye'nin Suriye'deki etkisini artırmasını bir tehdit olarak algılama ve benzer şekilde, ABD'nin de Suriye'nin kuzeyinde desteklediği yapılar üzerinden Türkiye ile dolaylı bir gerilim stratejisi izleme ihtimali bulunmaktadır.

Bu noktada, Türkiye'nin Suriye'de farklı aktörlerle ilişkilerini nasıl yöneteceği kritik bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin desteklediği grupların Suriye rejimiyle veya İsrail ile olası çatışmaları, bölgesel tansiyonu daha da yükseltmesi mümkündür. Bu tür gelişmelerin hem Suriye'de hem de komşu ülkelerde yeni çatışma alanlarının oluşmasına neden olabilecekleri ve uzun vadeli bir istikrarsızlık dönemine zemin hazırlayabilecekleri beklenmektedir.

Esad'ın devrilmesi, ABD için de kritik bir dönemeçtir. Trump yönetimi çekilme arzusunu tekrarlamış olsa da ABD'nin İran politikası ve Suriye'nin bölgesel istikrarındaki önemi açısından Suriye'de kalmaya devam edebilmesi, Suriyeli Kürt gruplarla ilişkisini yeniden şekillendirmesi anlamına gelmektedir. Bu noktada, Türkiye ile Washington arasında yeni gerilim hattı açılacağı gibi Suriye'nin yeniden inşası ve terörle mücadele gibi konular bir ortak zemin yaratması mümkündür.

Türkiye açısından bu riskleri yönetmek, dengeleyici ve kapsayıcı bir stratejiyle mümkündür. Suriye'deki kazanımları diplomatik bir çerçeveye oturtmak, hem uluslararası desteği artıracak hem de bölgesel aktörlerle gerilimi sınırlandıracaktır. Özellikle Körfez ülkeleriyle iş birliğini artırarak bölgesel barış süreçlerine katkı sunmak, Türkiye'nin hem ekonomik hem de diplomatik çıkarları açısından önemli bir fırsat olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, İsrail ve ABD ile daha dengeli bir ilişki kurulmasının ve Suriye'de olası bir güç boşluğunun Türkiye'nin zararına olacak şekilde doldurulmasının engellenmesi için ortak çözümler üretmek gereklidir.

Özetle, Suriye'deki gelişmelerin bölgesel yeni bir gerilim hattına dönüşmesini engellemek için Türkiye, askeri kazanımları kadar diplomatik girişimlere de ağırlık vermelidir. Aksi takdirde, zafer hissiyle hareket eden tarafların yaratacağı yeni dinamiklerin bölgeyi daha büyük bir çatışma sarmalına sürüklemesi de olasıdır.

Tablo 2. Türkiye-Amerika İlişkilerinde Suriye İkilemi: Zaman Çizelgesi

Tarih	
2011 Öncesi	Soğuk Savaş Dönemi: Türkiye ve ABD, NATO müttefiki olarak ortak güvenlik kaygılarını paylaşırsa da Suriye konusunda doğrudan bir müdahalede bulunmadılar.
1998	Adana Mutabakatı: Türkiye ve Suriye, PKK sorununa odaklanarak ilişkilerini geliştirdi.
2011	Suriye'de iç savaş başladı. Türkiye, Esad rejimine karşı muhalefeti destekledi ve rejim değişikliği istedi.
2012	ABD Başkanı Barack Obama, Suriye'de kimyasal silah kullanımını "kırmızı çizgi" ilan etti.
	Bu açıklama, ABD'nin askeri müdahale için bir sınır koyduğunu gösterse de sonrasında etkisiz kaldı.
2013	Suriye rejimi, Şam yakınlarında kimyasal silah kullandı.
	Obama yönetimi, askeri müdahale yerine Rusya ile anlaşarak Suriye'nin kimyasal silahlarını teslim etmesini sağladı. Bu durum, ABD'nin kararlılığını sorgulatan tartışmalara yol açtı. ABD, Suriye'de etkisini artıran IŞİD'le mücadeleye odaklandı. Türkiye-ABD iş birliği, farklı öncelikler nedeniyle zayıfladı.
2014	ABD, IŞİD'e karşı YPG öncülüğündeki SDG ile iş birliği yapmaya başladı; Türkiye, bu duruma karşı çıktı.
2015	Türkiye, Fırat Kalkanı Harekatı'nı başlattı, IŞİD'i ve Kürt grupların ilerlemesini durdurmayı hedefledi.
2016	Türkiye'de başarısız darbe girişimi sonrası ABD'ye tepkiler arttı.
2017	ABD, SDG'ye ağır silah desteği sağladı; Türkiye, Rusya ile Astana Süreci kapsamında iş birliği yaptı.
2018	Türkiye, Zeytin Dalı Harekatı ile Afrin'de YPG'ye yönelik operasyon başlattı.
2019	Türkiye, SDG'ye karşı Barış Pınarı Harekatı'nı gerçekleştirdi.
	Trump yönetimi, ABD birliklerinin kuzeydoğu Suriye'den tamamen çekileceğini duyurdu. Ancak bu karar, hem ABD Kongresinde hem de uluslararası düzeyde eleştirilere yol açtı ve yalnızca sınırlı bir çekilme gerçekleşti.
2020	Türkiye, İdlib'de askeri operasyonlarını artırarak Esad güçleriyle karşı karşıya geldi.
2021	Biden yönetimi, SDG'ye desteğini sürdürürken Türkiye ile bağları yeniden güçlendirmeye çalıştı.
2022	ABD, kuzey Suriye'deki 900 askerini bölgedeki IŞİD tehdidi nedeniyle tutmaya devam etti.
	Türkiye, kuzey Suriye'de yeni askeri operasyonlar yapacağını duyurdu, ancak ABD bu girişime karşı çıktı.
2023	Türkiye ve Suriye, Rusya aracılığıyla bir normalleşme süreci başlattı.
2024	Esad rejimi çöktü; ülkede güç boşluğu oluştu.
2024	ABD'de, kuzey Suriye'deki birliklerin tamamen çekilmesi konusu yeniden gündeme geldi. Trump Suriye'nin ABD'nin sorunu olmadığını söyledi.

Kaynak: Bu tablo yazarlar tarafından rapor kapsamında hazırlanmıştır.

DEĞERLENDİRME

Trump'ın yeniden seçilmesiyle birlikte dünya, yalnızca ABD'nin iç politikasında değil, küresel siyasette ve bölgesel güç dengelerinde derin bir dönüşüm dönemine adım atmış bulunmaktadır. Bu yeni dönem, stratejik belirsizlik, uluslararası normların aşındırılması, ikili ilişkilere dayalı diplomatik yaklaşımlar ve korumacı ekonomik politikalar gibi dinamiklerle şekillenmektedir. Bu değişimlerin merkezinde, demokratik değerlerin erozyonu ve otoriter eğilimlerin güç kazanması da yer almaktadır.

Trump liderliğindeki ABD, stratejik belirsizlik politikasıyla hem müttefiklerini hem de rakiplerini daha öngörülemez bir uluslararası düzenle karşı karşıya bırakmaktadır. Trump'ın "Önce Amerika" doktrini, uluslararası sistemin geleneksel normlarını sarsarken, müttefiklik ilişkilerini de yeniden şekillendirmektedir. NATO'daki yük paylaşımı tartışmalarından Çin'e karşı yürütülen ekonomik ve teknolojik mücadeleye kadar genişleyen bu politikalar, küresel işbirliğini zayıflatma riski taşımaktadır. Bu süreç, otoriter rejimlerin elini güçlendirirken, demokratik sistemlerin dayanıklılığını sorgulatmaktadır. Böyle bir ortamda, demokrasiye olan bağlılık, küresel istikrar ve barışın sağlanmasında her zamankinden daha önemli hale gelmiştir.

Bu yeni dönemde Türkiye'nin karşısında hem zorluklar hem de fırsatlar bulunmaktadır. ABD ile ilişkilerdeki gerilimler, Türkiye'nin NATO'daki rolünü ve Avrupa ile ilişkilerini daha kritik bir hale getirirse de, aynı zamanda Türkiye'nin Çin'den uzaklaşan küresel sermaye için cazip bir üretim merkezi olma potansiyelini artırmaktadır. Ancak bu fırsatların değerlendirilebilmesi için Türkiye'nin, demokratik reformlarla yatırım ortamını iyileştirmesi ve Batı ile kurumsal ilişkilerini güçlendirmesi gerekmektedir.

Ortadoğu'da artan gerilimler, özellikle İran politikası ve Filistin-İsrail meselesi, Türkiye'ye diplomatik inisiyatif için alan sunabilir. Ancak Suriye'deki mevcut durum ve PYD/YPG'ye verilen destek gibi meseleler, Türkiye-ABD ilişkilerinde gerilim alanları olmaya devam edecektir. Bu çerçevede Türkiye, bölgesel sorunlara yaklaşımını proaktif bir diplomasi ve güçlü bir iç yapı ile desteklemelidir.

Trump'ın ikinci döneminin getirdiği çalkantılı uluslararası sistem, Türkiye'nin güçlü bir demokrasiye, şeffaf yönetişime ve iç istikrara dayalı bir vizyon geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. Ekonomik reformlar, stratejik işbirlikleri ve bölgesel liderlik hedefleri, Türkiye'nin bu zorlu dönemi fırsata çevirmesi için kritik unsurlar olacaktır. Demokratik değerler üzerine inşa edilen bir iç yapı, Türkiye'nin hem bölgesel aktörlerle ilişkilerinde hem de uluslararası arenadaki etkisini artıracaktır. Aynı zamanda bu güçlü iç yapı, Türkiye'yi küresel belirsizliklere karşı daha dirençli hale getirecektir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin uluslararası belirsizlikler karşısında güçlü bir demokrasi ve proaktif bir dış politika ile hareket etmesi, yalnızca ulusal çıkarlarını değil, aynı zamanda küresel istikrarı da destekleyecek bir model sunabilir. Bu süreçte demokrasiye olan bağlılık, Türkiye'nin hem kendi geleceği hem de küresel düzen için temel bir dayanak noktası olacaktır.

REFORM
ENSTİTÜSÜ